

Boldogságórák a gyermekvédelmi szakellátásban és többségi általános iskolákban

Jelszó: Boldogságóra

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
1. Út a családtól a gyermekvédelmi szakellátásig.....	6
1.1. A család fogalma, típusai.....	6
1.2. A jól működő családok jellemzői.....	9
1.3. Az atipikusan működő családok.....	13
1.4. Családon belüli bántalmazás.....	15
1.5. Gyermekvédelmi alapellátás.....	18
2. Gyermekvédelmi szakellátás.....	21
2.1. Gyermekvédelem fogalma, gyermekvédelmi szakellátás fogalma.....	21
2.2. Otthont nyújtó ellátások.....	22
2.2.1. Nevelőszülő.....	23
2.2.2. Lakásotthon, gyermekotthon.....	24
2.3. A gyermekotthonban nevelkedők személyisége	24
3. Pozitív pedagógia, pozitív pszichológia.....	27
3.1. Pozitív pedagógia, pszichológia fogalma.....	27
3.2. Boldogságóra program elméleti háttere.....	29
3.3. Boldogságóra program.....	31
4. Vizsgálat.....	33
4.1. Kérdésfelvetés.....	33
4.2. Hipotézisek.....	33
4.3. Vizsgálati módszer.....	34
4.4. Vizsgálati minta.....	35
4.5. Vizsgálati eredmények.....	38
4.5.1. A program megvalósulásával kapcsolatos hipotézisek.....	38
4.5.2. A segítő pedagógusokkal és a gyermekfelügyelőkkel kapcsolatos hipotézisek.....	47
4.6. Megvitatás.....	52
Összefoglalás.....	54
Irodalomjegyzék.....	55

„Lelkünk egy óriási kirakójáték, melynek minden darabja
megvan, csak alázatosan, kitartó tervezéssel mindennek meg kell
keresnünk a helyét, szerepét.”

Böjte Csaba (URL1)

Bevezetés

A gyermekvédelmi szakellátásban, gyermekotthonban nevelkedő gyermekek életével az egyetemen ismerkedtem meg, amikor egyik kurzusom kapcsán egy teljes délelőttöt átívelő játékos foglalkozást tartottunk csoporttársaimmal a Högyész Rózsakert Gyermekotthon néhány neveltjének, akik egy szociálpedagógiai témájú konferencia fellépőjeként voltak hivatalosak. Ma már nem tudom, hogy miért, de akkor nagyon izgultam – hogyan szólíthatom meg őket, miről fogunk beszélgetni, hogyan fogom megélni? Hamar kiderült számomra, hogy belevaló gyerekek, nyitottak, talán túlzottan is őszinték, tele vannak energiával és érzelmekkel. Ez az alkalom egyre inkább kíváncsivá tett engem, hiszen már tőlük tudtam, hogy mennyi mindent átéltek a tíz-tizennégy évük alatt – olyan dolgokat, melyek az én világomtól teljesen távol álltak.

Ezt követően szívesen mentem el a Művészetek Házába tavalý, ahol a gyermekek ádventi műsorát láthattam. Megható volt, hogy szívvel-lélekkel énekelnek és verselnek a családról, családi melegről olyan felnőtteknek és gyerekeknek, akik családban élnek és nevelkednek. Utólag tudtam meg, hogy ez milyen nehéz volt nekik – én csak lelkesen fellépő gyerekeket láttam. Mélyen elérzékenyültem - mennyire hálásnak kell lenni azért az életben, hogy családban nőhettem fel, nem csak egy családban, hanem egy szerető családban, ahol mindig, mindenben támogattak és támogatnak a mai napig is a szüleim és a testvérem, ahol szeretetet kapok és nem bántalmazást, ahol mindig önmagam merek lenni, mert tudom azt, hogy ők azok az elképesztően fontos személyek az életemben, akikhez mindig fordulhatok majd az életem során.

Néhány héttel később a HÖK (Hallgatói Önkormányzat) által egy karácsonyi cipősdoboz gyűjtés kapcsán a HÖK elnökével ellátogattam az otthonba, ahol a fejemben megjelenő fantáziakép elkezdett életté megtelni. Láthattam a környezetük egy szeletét, ami otthonosabb volt, mint gondoltam. A kezdeti kíváncsiság átalakult, mélyült a megismerésük igénye bennem.

Egy hónapra rá már közös programon vettem velük részt, síelni voltunk Eplényben. Nagyon jó érzés volt, mikor a kezdetben idegen gyermekek bátran mertek velem beszélgetni, megosztották velem az életüket és azt, hogy hogyan érzik magukat a gyermekotthonban, valamint milyen terveik vannak a jövőre nézve. Ilyen impulzusok és

élmények után egyértelműen megszületett az a gondolat, hogy az én dolgozatom témája a gyermekotthonról kell szóljon és azokról a gyermekekről, akik ott nőnek fel.

Az otthonban dolgozókkal is megismerkedtem, majd többször beszélgettem. A pszichológus sokat mesélt az ott zajló személyiségfejlesztő munkáról. Ekkor hallottam először többek között a Boldogságóra Programról is. Megtudtam, hogy elsősorban oktatási-nevelési intézményekre lett kidolgozva – abban az általános iskolában is működik, ahol én végeztem és ahol a hosszú gyakorlatomat is tölteni fogom. Ez önmagában számos kérdést vetett fel bennem a módszertani keretek megvalósításával kapcsolatban. Bár a részletek még nem tisztultak ki, de ekkor már az is világossá vált számomra, hogy az általános iskolai gyakorlatom során megtapasztalt személyiségfejlesztésnek a fókusza más a többségi általános iskolákban, mint a gyermekotthonban. Elhatároztam, hogy a lenti kérdésekre választ keresek annak érdekében, hogy minél tudatosabban és szakszerűbben végezhessem a munkámat a jövőben, hiszen gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermeket valószínű, hogy én is tanítani fogok. Már most sejtem megfigyeléseim alapján, hogy náluk a hagyományos pedagógiai módszerek másképp működnek, ezért hatékonyságomhoz nyitottságom és szenzitivitásom alapként szolgál, hogy megismerjek modern személyiségfejlesztő és személyiségkorrekciós módszereket.

Dolgozatomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a Boldogságóra Program gyakorlatban történő megvalósulása mely pontokon hasonlít és miben tér el a gyermekvédelmi szakellátásban és a többségi általános iskolákban. A gyermekotthonban és többségi általános iskolában Boldogságórát vezető személyekkel készített interjúk által a módszertani hasonlóságokat és különbségeket azonosítom. Az iskola pedagógusaival és a gyermekotthon dolgozóival készülő interjúimmal a pedagógusok és gyermekfelügyelők tapasztalataira fókuszálok.

1. Út a családtól a gyermekvédelmi szakellátásig

1.1. A család fogalma, típusai

A család az ember életében keretként szolgál, többek között biztosítja az utód megfelelő biológiai és pszichés fejlődését. A szülők gondoskodásának köszönhetően a gyermek testileg gyarapodik, az utódnak nem tudatos módon mintát nyújt, valamint tudatos nevelési hatások által a viselkedést, a norma- és értékrendszert alakítja ki (Margitics, 2023).

A család sokkal több annál, mint azon egyének csoportja, akik azonos fizikai valamint pszichés közegben együtt élnek. Nagyon sokféle és különböző formát ölthet, valamint kulturális örökséget is vonhat maga után. Egytől-egyig minden egyes család természetesen fennmaradó és egyéni tulajdonságokkal bíró társadalmi rendszer. Minden család létrehozza a maga szabályrendszerét, szerepeket. Jól megtervezett hierarchiával bír, melyben létrehozza a kommunikáció tapintatos, őszinte és rejtett típusait, valamint a problémamegoldás azon képességét teszi lehetővé, amellyel bármilyen feladatot a leghatékonyabban lehessen elvégezni. Ennek a mikrokultúrának a résztvevőit nagyon szerteágazó és mélyről fakadó kapcsolatai fonják össze, melynek az alapköve a közös történetek, a világról való gondolkodás, elképzelés és a közös cél megszerzése. Ilyesfajta rendszerben a családtagokat erős, kitartó, kölcsönös, többgeneráción átívelő érzelmi kötelékek és lojalitás kötik össze. Erősségének mértéke és az egyének között lévő távolság idővel átalakulhat, de a család élete végéig fennáll. Minden egyes családi rendszert leginkább a tér és idő határoz meg, amelyben élnek, ezenfelül pedig számos és egymással összhangban lévő tényező alakítja tovább, mint például a rassz, az etnikum, anyagi kiegyensúlyozottság, vallási hovatartozás, iskolázottság mértéke, társadalmi osztályban való elhelyezkedés, illetve a családtagok testi és mentális egészségének a jól léte (Goldenberg, Goldenberg, 2008).

Az amerikai nukleáris család elképzelt, festői képe egy békés, kertvárosi környezetben élő családot ábrázol, ahol a kenyérkereső a szakmájában dolgozó apa, az anya pedig mindig otthon tartózkodik, valamint állandó elérhetőséggel bír, mikor a gyermekek haza érnek az iskolából (Goldenberg, Goldenberg, 2008). A nukleáris család a XX. század első felében és közepén jött létre, valamint szilárdult meg. Az elköteleződés célja a szerelem

volt, de a családfő által vezetett családi helyzet továbbra is fent állt. A második világháborúig megfigyelhető volt, hogy a nők és a férfiak eloszák egymás között a családon belüli, valamint kívüli tevékenységeket. A háborút követően egyre több nő állt munkába és több nő tanult egy iskolában hosszabb időn keresztül, melyek által nőtt az értelmiségi nők száma, amely által kialakult a kétkeresős családmódel (Somlai, 2013;).

A tíz-tizennégy éves gyerekek köreiben az egyszülős családok részaránya minden európai országban magasabb, mint a nulla-négy évesek köreiben. A demográfusok és szociológusok által kiemelt családszerkezet az egyszülős családmódel egyre elterjedtebb lett a trendek alapján megítélve, hiszen az egyszülős családi forma a legtöbb esetben gazdasági problémát von maga után (Hegedüs, 2021).

Litwak divatba hozta a módosult-kiterjedt család fogalmát, ez alapján a multigenerációs kapcsok elképesztő jelentőséggel bírnak, ám ez már nem párosul minden esetben az együttéléssel. A család tagjai a legtöbb esetben egymáshoz közel telepednek le, valamint több helyzetben is együttműködnek. A módosult-kiterjedt család főbb jellemzői: a sűrű kölcsönös viszony, a szoros érzelmi kötelék, a javak és szolgáltatások cseréje, az állandó támogatás és egymás segítése, az önkéntesség. A rokoni kapcsolatok rendszerességében a nők általában nagyobb szerepet játszanak és gyakran ők azok, akik segítséget nyújtanak az idősebb szülők gondozásában, valamint a gyermekeik családjainak, azaz az unokáknak a nevelésben és ápolásban (Cheal, 2008).

A mozaikcsaládok napjainkban nagyon elterjedtek. Életközösséget jelent, amelyben az egyik szülő és gyermekei hoznak létre az új párjával, esetleg házastárssal, aki az új családjába bevonhatja a saját vérszerinti gyermekeit és a későbbiekben közös gyermekek világrahozatala is lehet, hogy megtörténik (Krähenbühl és munkatársai, 2009). Bár nagyon nehéz statisztikailag pontos adatokat találni, de hozzávetőlegesen a gyermekek 14 % 2011-ben mozaikcsaládban nőtt fel és 12 % a gyermekes kapcsolatoknak mozaikcsaládot alkalmazó párkapcsolat volt (Vörös-Kovács, 2013).

Az örökbe fogadó családok kitűnősége, hogy a család tagjai között nem áll fenn biológiai vagy vérszerinti kötelék. A kötődések és a szeretetkapcsolatok a családon belül szándékon, elhatározáson és meggyőződése alapján alakulnak ki. Örökbe fogadó családba, akkor kerülhet egy gyermek, ha ezt vér szerinti szülei engedélyezik vagyis lemondanak a gyermekről, továbbá akkor, hogyha a gyámhivatal az aktuális törvény alapján örökbefogadhatónak nyilvánít egy gyermeket, mert vérszerinti kapcsolatai

egyáltalán nem valósulnak meg. Ez egy nagyon hosszú, óvatosságot, szaktudást és körültekintést igénylő procedúra, amelyben elsőbbséget élveznek a gyermek érdekei (Bátki, 2021).

A nevelőszülői családba egyes gyerekek úgy kerülnek, hogy a szülők belátják, hogy nem tudják tovább gondozni gyermeküket, de fennáll olyan eset is, hogy felügyelet hiányában tartózkodik a gyermek, ezáltal nevelőszülőkhöz kerül, illetve kiemelik különböző okoknál fogva a gyermeket a vérszerinti családjából mint például családon belüli bántalmazás vagy súlyos elhanyagolás miatt. Legtöbbször összetett okok lehetnek a nevelőszülői családba kerülés mögött, a folyamat egyaránt komplex, nem mindig magától érthető, valamint sok esetben nehéz az a döntés (Herczog, 2001).

Magyarországon a KSH adatai által jogszerűen és hosszabb ideig elhelyezkedő külföldi állampolgároknak a száma 194.400 volt, ők 2 százalékat jelentik az ország népességének. Legtöbbjük Európából, amely 66 százalékat jelent, azon belül egyaránt a közeli országokból telepedett le Magyarországra, továbbá 27 százalékat jelenti az ázsiai: Kínából, Vietnámból érkezők. 410.050 főből álló nagyobb csoportot alkotják a külföldön született magyarok, akiknek a legtöbbje szintén európai országokban jött világra, legtöbben Ukrajnában és Romániában (Nguyen, Boreczky, 2021).

Léteznek olyan családok is, ahol a pár nem akart gyermeket vállalni, vagy ellenkezőleg szerettek volna, de mégsem valósulhat meg. Ezt a megélésük szerinti megbélyegezett állapotukat fokozza az, hogy a gyermektelen családok kevesebb száma miatt kisebbséget jelentenek a gyermeket nevelő családokhoz viszonyítva (Szalma, Takács, 2018). Egyre gyakoribb életformának tekinthető a gyermektelen család és a gyermektelenség, és ennek a növekedését bizonyítja a tudományos kutatások növekvő száma is (Kis, 2018). Az időszakos gyermektelenség azt jelenti, hogy a gyermekvállalás kitolódik valamint a szülővé válás halasztásra kerül (Szalma, Takács, 2012).

A családok dinamikájára, működésére érdemes rendszerszemléletben rátekinteni (Margitics, 2023). A következő alfejezetekben a jól és hibásan működő családokat mutatom be.

1.2 A jól működő családok jellemzői

Az emberekben él egy ideális kép, hogy milyen egy olyan család, amely jól működik (Czibere, 2017), melynek alapjának tekinthetők a folyamatos interakciók, valamint azok az összekapcsolódó folyamatok, melyek a viselkedésben nyilvánulnak meg (Arany, Mihálka, 2019).

A családban minden családtag betölt egy adott szerepet, mely az élet során folyamatosan változik, fejlődik. Jó működéséhez elengedhetetlenek a szabályok, melyek lehetnek tudatosan lefektetettek és rejtettek is, melyekre a kultúra és a társadalom is hatással van (Arany, Mihálka, 2019). A családi kapcsolatok lehetnek hierarchikusak, komplementerek és szimmetrikusak. A jól működő családok hierarchikus elrendeződést mutatnak, a hierarchikus viszonyok benne tiszták és átláthatók (Bíró, Komlósi, 2001). Rendszerszemlélettel való rátekintés során elkülöníthetünk házastársi, szülői, testvéri és nagyszülői alrendszereket. Megfelelő működésük esetén megvéd a külvilág kihívásaival, a stresszel szemben, valamint a más hasonló alrendszerekkel való szociális kapcsolódások terepe is egyben. A határok minősége befolyással van a kapcsolódási képességre, melyek lehetnek rigidek, tiszták és diffúzak. A jól működő családok esetében a határok tiszták (Goldenberg, Goldenberg, 2008). Annak érdekében, hogy a családi egyensúly fennmaradjon bizonyos viselkedésmódok ismétlődése elengedhetetlen, amit cirkularitásnak nevezünk, melyet a redundancia, vagyis a megjósolhatóság egészít ki (Bíró, Komlósi, 2001).

A családon belül a kommunikációnak, annak minden formájának kiemelt jelentősége van. Kiegyensúlyozott kapcsolatban mindkét félnek egyaránt van lehetősége a folyamatokat kontrollálni – ezt a formát szimmetrikusnak nevezzük. A családi kommunikáció sajátos megjelenése a rítusokon keresztül történik, melyek rögzült családi interakciókat hoznak létre, egyben a kiegyensúlyozott működéshez elengedhetetlenek (Czeglédi, 2015).

A család érzelmi rendszerekből áll össze, amelyben három, ám az egyre jobban kitolódó élethossz miatt már akár négy generációra is osztódik. Eltekintve attól, hogy milyen az adott típusú család, az a család jól vagy esetleg rosszul működő, hogy házastársi vagy élettársi kapcsolatban állnak vagy akár gyermekkel vagy gyermek nélkül élik családi életüket, a családok minden esetben igyekeznek a legjobban működő vagy legtermészetesebb közösséggé alakulni. Minden családban a cél az, hogy elérjék az egyénileg vagy családi szinten kitűzött mérföldköveiket, azt elkerülve, hogy a

családtagok hátráltassák egymást a célok elérésében vagy akár az egyéni célok elérésében is. A családok hosszú együttélés során olyan számukra kedvező szabályokat hoznak létre, amelyek segítségével az életüket a legjobban és leghatékonyabban, valamint előre láthatóan tudják elrendezni. Igyekezni kell minden családnak, hogy megszilárdítsa a családtagok között kialakult pozitív kapcsolatot és annak előhívását, ezzel párhuzamosan pedig figyelnie kell a tagok személyes szükségleteire, és fel kell készülnie arra, hogy kezelje a fejlődést vagy érettséget - például a fiatal felnőttek eltávolodását a családból, vagy a nem tervezett és váratlan válságokat, mint az elbocsátás, áthelyezés egy másik munkahelyre, válás, egy fontos családi személy halála, hirtelen súlyos betegség. Ezekre a várható kívülről vagy belülről érkező kihívásokra érdemes, ha minden család létrehoz egy egyedi megküzdési stílust avagy taktikát (Goldenberg, Goldenberg, 2008).

Egy család nagyon sok és szerte ágazó tényezők által válik igazán jól működő családdá. Gary Chapman szerint az igazán jól működő család öt jellemzője a következők: szolgálatkészség, a házasság meghittsége, szeretetteljes nevelés, a határok kijelölése és a szülők tisztelete, a férj, mint szerető családfő (Chapman, 2015).

Először a szolgálatkészséget szeretném jobban kifejteni. Emberi életünk különböző emberek szolgálatában alakul ki. Honnan jön a szolgáló viselkedésforma a családban? Abban az esetben amikor mindkét felnőtt személy olyan családban nőtt fel, amely bizonyára jól működik, akkor ebből kifolyólag egymás szolgálatát egy olyan követendő példának tekintik, melyet az újonnan létrejött családjukban is igyekeznek alkalmazni. Az igazi szolgálatkészség szabadságból ered és abból a felfogásból, hogyha szolgálatkész vagyok vagy ellenkező esetben nem, akkor is szeretettel fordulnak felém és elfogadják azt, aki vagyok. Az erőltetésből alkalmazott szolgálat hódolóvá és megalkuvóvá alakít (Chapman, 2015).

A házasság meghittsége igazán különleges és fontos tényező. „Az intimitás szó a latin „intimus”-ból ered, ami azt jelenti „belső”. Meghitt kapcsolat akkor jön létre, amikor két ember megnyitja egymás előtt a legbensőbb lényét, és érzelmileg, értelmileg, testileg és lelkiileg is részesévé válnak egymás életének.” (Chapman, 2015: 50). A házas életben töltött idő és energia egyengetése, a párkapcsolat megerősítése mellett a gyermekek érzelmi és testi egészségét is támogatja. A szülők között lévő bensőséges kapcsolat alakítja ki a gyermek életében azt a biztonságot, amelyre a leginkább szüksége van. Gary

Chapman (2015) szerint a bensőséges kapcsolat öt leglényegesebb összetevője az értelmi, az érzelmi, a társas, a lelki és a testi meghittség (Chapman, 2015).

Értelmi meghittségnél nélkülözhetetlen, hogy a társak elmeséljék egymásnak, hogy mi történt velük aznap, betekintést engedjenek egymás gondolataiba és ismertessék az adott nap történetek fontosabb eseményeit. Engedélyezni társunk számára, hogy megismerje gondolatainkat, azzal az engedéllyel a párkapcsolat meghittségének mélységét ássuk ki. Majd ezzel jön a katarzisz élmény, hiszen részesei lehettünk egy résznek társunk gondolatszűleményéből, mely ennek az értelmét adja. Érzelmek megvitatása értelmezésében beszélhetünk pozitív és negatív érzelemről is. Társunkkal való pozitív érzelmek megosztása jobban megerősíti a boldogságot, míg a negatív érzelmek pedig a vállról leesett teher és szabadság érzését erősítik. A társas meghittség egy szerető család életében a mindennapi élet velejáró része, amelynek útjába sok akadály kerül, de mindig igyekezni kell arra, hogy a társak közösen éljék az életet, tele felejthetetlen pillanatokkal, mely mindkét fél számára boldogságot okoznak. Lelki meghittségnél nem feltétel az, hogy párunkkal a saját hitünk legkisebb részeiben is megállapodásra jussunk. Ahogy a többi meghittségnél itt is az a leglényegesebb elem, hogy ami a mi fejünkben zajlik, gondolatmeneteinket, érzéseinket engedni kell megvitatni a társunkkal, hiszen e nélkül nem jönnénk rá arra, hogy mi zajlik le a párunkban. A testi meghittség keretein belül fontos, hogy a férj megtanulja azt, hogy odafigyeljen felesége érzelmi szükségleteire, míg a feleségnek el kell fogadni a férfi szexualitásának testi velejáróját. A férj és feleség kapcsolata épül rá egy egészséges családra, melynek a leglényegesebb fókusz az intimitás, mely akkor alakul ki jól, ha a házasságot minden oldalról, azaz érzelmi, lelki és testi megközelítésből is meghittség járja körbe (Chapman, 2015).

Ezt követően áttérek a szeretetteljes nevelésre. Egy harmonikus családban iránymutatást adnak a szülők a gyermekeiknek, vagyis tanítják, nevelik és a ha szükséges fegyelmezik őket. Ókori görög a szülők kötelességének értelmét két szóban látták, melyek nem mások, mint a tanítás és nevelés. A szülők egy olyan családban, amely szeretetteljes mindig igyekeznek arra törekedni, hogy egyensúlyba állítsák a nevelést és a tanítást. Fontos, hogy ez a kettő csak akkor áll egyensúlyba egymással szemben, ha szülők mélyen magukba néznek és áttekintik egyéni nevelési stílusukat, kiemelik annak erősségét és gyengeségeit, valamint egy arany középutat igyekeznek találni, ahol a tanítás és a nevelés egyforma mértékben jelenik meg. Egyetlen tanítási és nevelési módszer sem fog beválni akkor, ha a gyermekek nem érzik a szüleik irányából fakadó szeretetet. Amennyiben a gyermek érzi

a szülei felől érkező szeretetet, akkor, ha kevésbé jó csak a tanítási és nevelési módszer, annak ellenére is képesek a szülők a gyermekekből egészséges, kiegyensúlyozott felnőttet nevelni (Chapman, 2015).

Szabályok léteznek minden társadalomban, amelyek alapvetően javakat jelentenek az egész társadalomra tekintve. Betartani a szabályokat az egy közösségi érdek. A szabályok nem csak a társadalomban, hanem a családban is ugyanúgy jelen vannak annak érdekében, hogy a családban kinyilvánított szabályokat a családtagok betartsák. A családtagok egymás iránti tisztelete és szeretete, valamint az esetlegesen megszegett szabályok után járó következmények még inkább arra serkentik a családot, hogy betartsák a szabályokat. Fontos, hogy a gyermek akkor fogadja el könnyebben a kialakított szabályokat, ha érzi a szüleitől érkező szeretetet, valamint azt, hogy mindig jót akarnak a számára. Ellenkező esetben magában forrongó, ám szabályoknak eleget tevő gyermeket tapasztalhatunk meg. A gyermekeknél idővel kialakul egy értékelési rendszer, amikor rá jön arra, hogy értékeli mindazt amit szülei tesznek felé, ám nagyon fontos, hogy amilyen módon ezt az értékelést kifejezi az azzal áll összhangban, hogy milyen példát lát szüleitől (Chapman, 2015).

A modern családi élet értelmezésében a férj feladatköre bizonytalan és az emberek többsége nem ért egyet a férfi családfői feladatkörével. Találkozhatunk olyan férfiakkal, akik hatalmául fogadják a családfő kifejezést és uralmuk alá vonják családjukat, de manapság jobban megtekinthető az a típusú férj, aki szívesebben adja át feleségének a családi élet vezetését és feladatköreit. E kettő felfogás között található meg az arany középút, melyben megtekinthető a gondoskodó, feladattudatú férj, aki felelősséggel gondoskodik családjáról. Ez a típusú családfő mély érzelmekkel kötődik feleségéhez, nem futamodik meg az esetleges nehézségek elől, inkább igyekszik a családja érdekében precíz megoldást találni. Egyidejűleg vezeti a családot is, de tudatában van, hogy ez a vezetés nem uralkodás. Igyekszik támasz lenni feleségének és társaként tekint rá uralkodói bánásmód elkerülésével. Ehhez hasonló férfi birtokolja a családi piramis legtetjét. Fontos, hogy szerető legyen a férj, ki kommunikál feleségével, kinek első helyét felesége foglalja el, feltétel nélkül szereti, próbálja feltérképezni és betölteni felesége szükségleteit. Egy szerető apa aktív időt tölt gyermekeivel, időt szán rájuk, szívesen kommunikál velük, játszásba kezd, próbálja átadni gyermekei számára az általa alkalmazott értékrendeket, gondoskodó és mindenáron védelmezi gyermekeit a

veszélytől, valamint szeretetét feltétel nélkül adja át gyermekei számára (Chapman, 2015).

A család egy mindent magába foglaló egység. Nem találkozhatunk olyan társadalommal, mely nem kívánja keretek közé szorítani a férfi és nő kapcsolatát, vagy ahol a gyermekekre hárítanák azt a feladatot, hogy saját magukról kelljen gondoskodni (Chapman, 2015).

1.3. Az atipikusan működő családok

Általában a nem jól működő családok esetében jelnek is tekinthető, hogyha egy családtag szerephasználata nem segíti a kiegyensúlyozott működést, mint például elveszíti szerepét vagy olyan szerepet tölt be, mely valamilyen oknál fogva nem olyan új szerepet vesz fel, ami gátló hatással bír (Balogh és munkatársai, 2000). Strukturális szempontból vizsgálva a komplementer és szimmetrikus kapcsolatok nem nevezhetők ideálisnak. Első esetben egymást kiegészítő kapcsolódásról, a második esetben vagy felül/felül vagy alul/alul kapcsolódnak egymáshoz (Bíró, Komlósi, 2001). Az akcidentális krízisek időleges egyensúlyvesztést idéznek elő, viszont idővel helyreáll az egyensúly. Ami kiemelendő, hogy a patológiásan működő családok esetében is jellegzetes a családi egyensúly, ami patológiás családi rendszerként működik. A negatív viselkedési formák megjelenése is jelző értékű, a családi működés elakadására, hibájára hívja fel a figyelmet (Goldenberg, Goldenberg, 2008). Rendszerszemléletben gondolkodva az alrendszerek közötti határok lehetnek merevek, akkor a családba alig tudnak bejutni, illetve nehezített a családból való kijutás is. Diffúzió esetében alig láthatóak határok, jellegzetesen ki-be járnak a személyek a rendszerből, a rendszerbe (Bíró, Komlósi, 2001). A változás megélése alapján beszélhetünk elsőrendűről, amikor a problémát belül kezelik. Másodrendű esetében megbillen a családi egyensúly, új megoldási módokat szükséges kipróbálni, mert a régi működésmódok már nem alkalmasak. Bár ez természetes jelenség például az életciklus váltás során, viszont ha nem kreatívak és nem nyitottak, akkor a családi működésmód többek között megrekedhet (Goldenberg, Goldenberg, 2008).

A családi kommunikáció zavarát többek között Virginia Satir is vizsgálta, aki négyféle kommunikációs mintát különített el. Az engesztelőket, akik abban hisznek, hogy a másik fél nem lesz mérges, a vádlókat, mely esetben a másik fél egyre erősebbnek érzi magát, az okoskodók fenyegetettséget veszélytelennek élik meg és a zavarodott

kommunikációval rendelkezők úgy viselkednek, mintha nem lenne veszély (Czeglédi, 2015).

Egy élehetetlen kapcsolatban, ahol a szülőknek már nincsenek közös céljaik, érzelmeik elhidegültek, nem látnak más lehetőséget, csak a válást. Tudatosítaniuk szükséges, hogy ez egyfajta határvonalat fog teremteni a szülők és a gyermekeik életében is. A legfontosabb, hogy a két vér szerinti szülő közös megállapodásra jusson a szülői-nevelői kérdésben. Ez mellett pedig a válás kimenetelének körülményei enyhítően hathatnak a gyermekekre, ha az a szülő akivel a gyermek egy háztartásban él új partnert talál. Mielőtt megalakul a mozaikcsalád azt megelőzi egy olyan élethelyzet, amikor a szülő egyedül él gyermekével és gyermekeivel. Elengedhetetlen egy masszív mozaikcsalád kialakításához az, hogy egy szülő az elvesztett társa után átélje az erős egyszülős identitást. Kiemelendő, hogy létrejöjjön egy olyan családszerkezet, amelyben a saját feladatuknak eleget téve zajlanak az alrendszerek, tehát kialakul a szülői és gyermeki alrendszer, amelyek között nem tapasztalható összefonódás, nincs egyfajta együtt élő rész a szülő és gyermekei között, ami egy deficit átélése következtében eléggé sokszor előforduló jelenség (Bogár, 2017). Amerikai kutatók Wallerstein és Lewis összehasonlító vizsgálatot végeztek 2002-ben a felnőtt válási „árvákkal”. Arra a megállapodásra jutottak, hogy mindegyik gyermeket megviseli szülei válása és ez nemhogy elcsendesült volna, hanem ellenkező esetben még jobban felerősödött. Azok a gyermekek, akiknek elváltak a szülei egy kielégíthetetlen éhséggel gondolnak a kapcsolatokra, valamint ezek a gyermekek képesek arra, hogy reprezentálják a szülei kudarcát a saját életükre és félelem tölti el őket attól, hogy ők is kudarcot fognak elkövetni, mint a szülei. Az elvált szülők gyermekei bizalmatlanságban élnek, mely által bizalmatlanok a társuk felé, félelem tölti el őket abból kifolyólag, ha elveszítik társukat, vagy pedig inkább saját maguk félnek attól, hogy sérelem áldozataivá válnak (Glaschke, 2013).

A veszteség felbukkan a legtöbb esetben egy mozaik családban is, melynek számtalan kiváltó oka lehet, hogy az adott szülő mi okból kifolyólag valamint miért maradt magára a gyermekével. Új családot csak a sérelmek feldolgozásával érdemes létrehozni. Ha az egyik szülő eltávozik erről a világról az a család tagjaiban hatalmas és hosszú ideig tartó fájdalom, ám a válás is ehhez hasonló fájdalmat okoz a család tagjaiban és jó, ha a sebek feldolgozására előre felkészülnek az adott személyek (Hajduska, 2008).

Borzasztó érzés egy gyermeknek, amikor azt érzékeli, hogy szeretnie kell ezen felül, pedig el kell fogadnia édesanyja vagy édesapja új párját, ebben a helyzetben a gyermek képes nagyon könnyen bántást okozni vér szerinti szülőjének, akivel nem él egy háztartásban és ebből kifolyólag árulónak skatulyázza be saját magát, valamint azzal a szülővel, akivel egy háztartásban él képes kéréseire nem reagálni amitől szintén rossznak gondolja magát. A gyermekek ehhez hasonló sérülését azzal lehet orvosolni, ha az eddigi kötődéseit változatlanul hagyjuk, hiszen a gyermekek ragaszkodóan szeretik szüleiket. Ez mellett pedig ugyanúgy megszerethetik az anya vagy apa új párját, mert lehetőségük van új felnőttekkel is pozitív kapcsolatot kiépíteni. A szülők mindig is a szülői szerepet fogják betölteni és az új pár nem helyettesítheti a több évek óta fennálló szülő-gyermek közötti kapcsolatot, de apránként szilárd alapkövekre lehet helyezni az új kapcsolatot is, ám nem a régi helyett, hanem az mellett (Glaschke, 2013).

1.4. Családon belüli bántalmazás

Feltehetően azonos korú a gyermekbántalmazás az emberiséggel, ókori Medea történetétől a mai napig átívelően végig kíséri a történelmet (Jenks, 1996). Megfogalmazása, azonosítása az idő folyamán többször változott, továbbá a földrajzi és kulturális szempontokat sem hagyhatjuk figyelmen kívül (Nagy, Törő, 2016).

Gelles és Cornell (1985) szerint a család az egyik legveszélyesebb hely a gyermekek életében, annak ellenére, hogy a család a legelső színterét képezi a szocializációnak, amelynek feladatai közé sorolható, hogy önállóságra nevelje a gyermeket, megtanulja azt, hogyan kell emberként élni, érezni, gondolkodni, viselkedni (Gelles, Cornell, 1985).

Dingwall szerint kettő fajta értelmezése van annak, hogy egy gyermeket bántalmazottnak, valamint elhanyagoltnak minősítsünk avagy nem. A pesszimista értelmezés szerint minden olyan gyermeket, aki megsebesült, megsérült, ő elhanyagolt és bántalmazott is egyben, mert nem kapott megfelelő mennyiségű figyelmet. Az optimista értelmezés szerint, a gyermekbántalmazás jelzőjét csak abban az esetben használjuk, ha az eset megtörténésére utaló összes lehetségesen jelenlévő más magyarázatot elvetettünk (Dingwall id. Rogers, 1992). Babity Mária szerint a meghatározást nehezíti, hogy a bántalmazás különböző típusainak hatásai és következményei csak hosszú idő után lesznek azonosíthatóak (Babity, 2013).

A gyermekbántalmazás többféle módon valósulhat meg. Lehet elhanyagolás, lelki, érzelmi bántalmazás, fizikai bántalmazás, szexuális bántalmazás vagy kizsákmányolás. Számos alkalommal ezek kombinációja is előfordul. Sajátos megjelenése a gyermekbántalmazásnak a gyermekmunka, a rabszolgaság, a gyermekek szexuális kizsákmányolása, a gyermekkori prostitúció, a pornográfia, a gyermekek katonai összetűzésekbe történő bevonása, valamint a gyermekek kábítószerekkel kapcsolatos tevékenységekbe történő bevonása (Nagy, Törő 2016). Elhanyagolásról akkor beszélünk, ha a gyermek folyamatosan nem kapja meg a szükségleteinek megfelelő egészséges testi, lelki, érzelmi fejlődéshez szükséges feltételeket, szeretetet, gondoskodást. Történhet gondatlanságból vagy szándékosan. Az elhanyagolás lehet fizikai elhanyagolás, mint például az étel, ruházat, lakhatási feltételek hiánya, az érzelmi elhanyagolás tünete lehet például a szeretet nélküli nevelés, az elhagyás, mint például a gyermek tudatosan eldöntött valamely helyen való otthagynása, vagy a gondozásáról való lemondás. Nem ritka eset napjainkban az egészségügyi elhanyagolás is, vagyis a gyermeket nem viszik időben orvoshoz, amikor beteg, vagy a gyógyszereit nem váltják ki, nem adják be. Az oktatási kötelezettség teljesítését nem támogatják – nem viszik óvodába, iskolába, ennek következménye az iskolai igazolatlan hiányzás, valamint a tanuláshoz való jog akadályozása (Nagy, Törő 2016; Révész 2004). Az elhanyagolás speciális esete a baleset, amely a megfelelő odafigyeléssel, felügyelettel elkerülhető lehetne. Az elméletek szerint az elhanyagolás mögött legtöbbször a bizonytalan kötődési mintázat áll, ugyanis ha a kötődés normális módon kialakul, akkor a gyermek számára biztosítja a megfelelő gondoskodást (Nagy, Törő 2016).

A folyamatos vagy rendszeres lelki, érzelmi bántalmazás a gyermek érzelmi fejlődését hosszú távon meghatározza.

A gyermekben az rögzül, hogy értéktelen, nem szerethető, önértékelése negatívvá válik. Ide sorolható a gyermek életkorának vagy a fejlettségi szintjének nem megfelelő bánásmód, a gyermek fenyegetése, megfélemlítése, a gyermek érzelmi közeledésének elutasítása, az érzelmi zsarolás, a folyamatos szóbeli szidalmazás, a lekicsinylés, elhagyással vagy büntetéssel való fenyegetés. Hasonló hatást fejt ki, amikor a gyermek folyamatosan családon belüli erőszak szemtanúja (Babity 2013). Az érzelmi bántalmazás lehet verbális és/vagy nonverbális, mulasztásos (például a segélynyújtás elmulasztása) és tevőleges (például a „csicskáztatás”). Napjainkba egyre inkább elterjedt a virtuális, online világban történő bántalmazás is (Nagy, Törő, 2016).

Az érzelmi abúzus legtöbbször a többi bántalmazási formával együttesen jelenik meg, mintegy kísérője a többinek. Bár könnyű azonosítani, mégis igen nehéz objektívvá tenni, ezért a beavatkozás a gyermekvédelmi rendszer részéről rendkívül kérdéses (Nagy, Törő 2016). A fizikai bántalmazás olyan gondatlanul vagy szándékosan elkövetett erőszak, amely során a gyermek fizikai sérülést szenved el, maradandó károsodással vagy akár halállal is végződhet. Számos módon megvalósulhat, mint például ütés, verés, rázás, csípés, égetés, vágás, fojtogatás, mérgezés, a gyermek káros szerhasználatra rábírása, személyes szabadság korlátozása, a gyermek kínzása által (Nagy, Törő 2016).

A fizikai bántalmazás eredménye lehet könnyebb sérülés, súlyos testi sérülés, maradandó károsodás vagy akár halál is. A fizikai bántalmazás speciális kategóriája azzal a céllal történő testi fenyegetés, amikor nevelési céllal történik. Másik sajátos típusa a fizikai bántalmazásnak a „Münchausen by proxy” jelenség. Ebben az esetben a gondviselő, az legtöbbször az anya akarattal alakít ki betegséget vagy súlyosbítja, hogy az orvosnál az aggódó szülőként segítse a folyamatot. Egy másik speciális formája ennek a típusú bántalmazásnak a rázott gyermek szindróma (shaken baby syndrome, SBS), ami újszülötteknél, csecsemőknél fordul elő. A szülő türelmetlen vagy tehetetlen miatt rázással reagál a gyermeke sírására. Ez tartós fogyatékoságot vagy akár halált is okozhat. A fizikai bántalmazás háttere gyakran az elkövető gyermekkori tapasztalatához nyúlik vissza, melynek során azt a viselkedési mintázatot ismétli, melyet ő maga is látott, hallott, megélt (Nagy, Törő 2016).

Szexuális bántalmazásnak, során a gyermeket szexuális cselekménybe vonják be, annak ellenére, hogy az életkoránál, fejlettségi szintjénél fogva erre még nem érett meg vagy ha ez az adott ország törvényeivel, normáival ellenkezik. Megtörténhet felnőtt és gyerek vagy gyerek és gyerek között is (Nagy, Törő 2016). Szexuális bántalmazás lehet szexuális tevékenységre kényszerítés, rábírás, csábítás fizikai kapcsolattal, simogatással, mutogatással, maszturbálással, gyermek bevonása pornográf anyagok megnézésébe, készítésébe, illetve gyermek motiválása korának, fejlettségi szintjének nem megfelelő szexuális magatartásba (Babity, 2005). Sajátos formája ennek a bántalmazástípusnak és halmazati büntetési kategóriába sorolandó a vérfertőző szexuális bántalmazás. Szintén speciális formája a szexuális bántalmazásnak az a helyzet, amikor a bántalmazó abnormális szexuális beállítottsága alapján pedofil, azaz szexuális vágyat tartósan csak gyermek iránt érez, emiatt kezdeményez ilyen jellegű cselekményt gyermekekkel (Nagy, Törő 2016). A szexuális bántalmazás esetén is meg kell említeni a szintén fokozódó online

abúzust. Ide sorolható, ha a gyermek internet használata közben kényszerű pornográf tartalmú levélszemetet kap vagy ha ilyen tartalmú oldalakat nyit meg. A kutatások szerint fokozza a problémát, hogy az online elszennvedett abúzus fokozza a későbbi áldozattá válás kockázatát, valamint sok esetben az online kapcsolatfelvétel után a bántalmazó a személyes találkozás alkalmával fizikai erőszak is történik. Az elméletek szerint az a személy, aki szexuális bántalmazást követ el, gyermekkori trauma elszennvedője lehetett, illetve szociális deviancia jellemezheti. A szexuális abúzus a lányok között gyakrabban fordul elő (Nagy, Törő 2016).

Családi diszfunkciók esetén, akár szélsőséges és elhúzódó konfliktusok, devianciák, akár az elhanyagolás vagy a bántalmazás magasabb fokát éli át, abban az esetben a gyermekvédelmi alapellátás munkatársai segíthetik a működését.

1.5. Gyermekvédelmi alapellátás

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 14. §-a szerint „a gyermekek védelme a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítésére, veszélyeztetettségének megelőzésére és megszüntetésére, valamint a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodásból kikerülő gyermek helyettesítő védelmének biztosítására irányuló tevékenység. A gyermekek védelmét pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások, illetve gyermekvédelmi szakellátások, valamint e törvényben meghatározott hatósági intézkedések biztosítják.” A gyermekjóléti alapszolgáltatások körébe tartozik a Család- és Gyermekjóléti Szolgáltatás, a gyermekek napközbeni ellátása és a gyermekek átmeneti gondozása (URL 2).

A gyermekjóléti szolgáltatás a gyermek érdekeit védi, speciális, személyes szociális szolgáltatás, a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával segíti a gyermek testi-lelki egészségének, valamint lehetőség szerint vérszerinti családban történő nevelkedésének elősegítését. Fontos feladatuk a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetése tanácsokkal, gondozással, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezésének segítése. A gyermekjóléti alapellátás körébe tartozik a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység megszervezése, biztosítása.

A gyermekjóléti szolgáltatás keretén belül tudnak a családok tájékoztatást kapni szülői és gyermeki jogokról, kötelességekről, támogatási lehetőségekről. Szükség szerint a szülők és a gyermekek pszichológiai, nevelési, mentálhigiénés tanácsokat, megsegítést kaphatnak. Szorosan együttműködnek a védőnőkkel, gyermekorvosokkal annak érdekében, hogy a magzat, majd a csecsemő minden támogatást megkapjon nehéz szülői háttér ellenére is. Segíti a szülők hivatalos ügyeinek intézését, valamint a veszélyeztetettséget észlelő és jelzőrendszer működtetését, illetve a nem állami szervek és magánszemélyek részvételét a megelőző rendszerben. A veszélyeztetettséget előidéző okokat feltárja és ezek megoldására javaslatot készít annak érdekében, hogy a gyermek sorsát a legjobban tudja támogatni. Szociális munkával elősegíti a családi problémák rendezését, a családban jelentkező működési zavarokat mérsékelni, megszüntetni. Elvált szülők esetében segíti szükség és igény szerint a kapcsolattartást.

Folyamatosan figyelemmel kíséri a településen élő gyermekek szociális helyzetét, azonosítja esetleges veszélyeztetettségét. Az ellátási területén közreműködik a kormányrendeletben meghatározott európai uniós forrásból megvalósuló programok megvalósulását. Megszervezi a helyettes szülői hálózatot, illetve működtetheti azt, vagy önálló helyettes szülőket foglalkoztathat (Beregnyei és munkatársai, 2016).

A gyermekek napközbeni ellátásaként az életkornak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést, foglalkoztatást és étkeztetést kell megszervezni azon családok gyermekeinek számára, akiknek szükségük van rá a törvényben megfogalmazott feltételek mellett, mint például a szülő dolgozni jár, tanul vagy betegség miatt korlátozottan képes ellátni gyermekét. A gyermekek napközbeni ellátásának formái a bölcsődei ellátás, a napközbeni gyermekfelügyelet és az alternatív napközbeni ellátás (URL 4).

A gyermekek átmeneti gondozását ideiglenes jelleggel, teljes körű ellátással kell biztosítani, ha a szülő egészségi állapota, életvezetési problémája, indokolt távolléte vagy más akadályoztatása miatt a gyermek nevelését a családban nem tudja megoldani, vagy utógondozói ellátásban részesül. A fogyatékos gyermek számára a különleges szükségleteihez igazodó ellátást kell biztosítani.

A gyermek kerülhet helyettes szülőhöz, aki addig gondoskodik a gyermekről, míg a szülő problémáit rendezi és újra felelősséggel vállalja a gyermek nevelését, ezen idő lefutása alatt a szülői felügyeleti joga fennmarad. Azok a családok, akik elveszítik otthonukat és

ehhez hasonló nehézségeken mennek keresztül, ők saját kérésükre családok átmeneti otthonába kerülhetnek, melynek lehetőségével a család együtt maradhat. A gyermekjóléti szolgálat munkatársai segítenek a családok átmeneti otthonába került családoknak nehézségeik eredményes megoldásában, valamint az aktív családi élet kialakításában. Ha a gyermekvédelmi alapellátás megelőző munkája, a „védelembe vétel” sem segíti a családot a meglévő problémák megállításában, ha a gyermek veszélyeztetettsége stagnál, valamint nem enyhülnek a problémák, a krízisintervenció eredménytelen, akkor kiemelhetik a gyermeket átmenetileg a családjából (Bíró, 2017).

Az 1997. évi XXXI. gyermekvédelmi és gyámügyi törvény kimondja, hogy a gyermekvédelmi rendszer célja a gyermekek jogainak és érdekeinek támogatása, a szülői felelősségek végrehajtása, a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése, a gyermekek családban történő gondozása, valamint a speciális gondozásban részesülő gyermekek és serdülők esetében a sikeres hazagondozás segítése és társadalmi beilleszkedésük létrejötte (Balogh, Gregorits, Rácz, 2019).

2. Gyermekvédelmi szakellátás

2.1. Gyermekvédelem fogalma, gyermekvédelmi szakellátás fogalma

A Gyermekvédelmi törvény alapján a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti vagy felügyelet nélkül marad, azonnali elhelyezése szükséges. Az ideiglenes hatályú elhelyezést megalapozó súlyos veszélyeztetettségnek minősül a gyermek olyan mértékű elhanyagolása, bántalmazása, amely az életét közvetlen veszélyezteti, vagy testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésében jelentős és helyrehozhatatlan károsodást okozhat. Az eljárás indulhat kérelemre vagy hivatalból. A gyermek ideiglenes elhelyezésekor dönteni kell arról is, hogy a gyermek hol kerüljön elhelyezésre. A Gyermekvédelmi törvény ezzel kapcsolatosan felállít egy sorrendiséget, amelyet figyelembe kell venni a döntésnél. A gyermeket elsősorban a nevelésére alkalmas és azt vállaló különélő szülőnél, vagy más hozzátartozónál, személynél kell elhelyezni (Katonáné, 2004). A családba fogadás törvényi szabályozása a Gyermekvédelmi törvényből átkerült a Polgári Törvénykönyvbe. Ez lehetőséget ad arra, a szülői felügyeletet gyakorló szülő kérhesse a gyámhivaltól, hogy a gyermekét más, az általa megjelölt család befogadja. Természetes a gyámhivatal előtt ezt engedélyezné, meggyőződik róla, hogy a családba fogadó szülő személye, körülményei alkalmasak a gyermek gondozására, nevelésére, és ezeket a feladatokat vállalja. Bántalmazás, elhanyagolás esetén is van lehetőség családba fogadásra, hiszen még ha a szülőnek szünetel is a felügyeleti joga, a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben együtt döntési joga megmarad. (URL 8)

Ha ez nem lehetséges, a gyermek ideiglenesen a TEGYESZ Befogadó Otthonába kerül. Ha a szülő nem működik együtt a szakemberekkel, nem szállítja be a kijelölt gondozási helyre abban az esetben a családsegítő, a gyámhivatal vagy éppen a rendőrség veszi át ezt a szerepet. Az ideiglenes hatályú elhelyezés esetén a gyermeket addig gondozó szülő gondozási, nevelési joga szünetel. Ha súlyosan bántalmazó magatartás miatt kerül sor az ideiglenes elhelyezésre, akkor a felülvizsgálatig a kapcsolattartást is szüneteltetik. A gyámhivatal az ideiglenes elhelyezés elrendelésétől számított 30 napon belül a döntést felülvizsgálja, függetlenül attól, melyik hatóság hozta a döntést. Ez az idő elegendő a teljeskörű bizonyítási eljárás lefolytatására, és a gyermek érdekeit szolgáló döntés

meghozatalára. A következő döntések születhetnek: a) megszünteti az ideiglenes elhelyezést, ha annak az okai nem állnak fenn, b) elrendeli a gyermek átmeneti vagy tartós nevelésbe vételét, c) intézkedik a családba fogadásról, d) az ideiglenes elhelyezés fenntartása vagy megváltoztatása mellett pert indít a gyermekelhelyezés megváltoztatására, vagy a szülői felügyelet megszüntetésére.

A nevelésbe vétel célja a törvényes képviselő és az otthont nyújtó ellátás biztosítása. A gyámhivatal a nevelésbe vételt évente, három éven aluli gyermek esetében félévente felülvizsgálja. A gyámhivatal a nevelésbe vett gyermeket nevelőszülőnél, gyermek- vagy lakásotthonban, illetve speciális gyermekotthonban (ha szükséglete igényli) helyezi el, valamint gyermekvédelmi gyámot rendel a gyermek mellé. A traumák feldolgozása és a további bántalmazás elkerülése érdekében a gyermek számára leginkább alkalmas gondozási hely kijelölésekor figyelemmel kell lenni a gyermek életkorára, egészségi állapotára, neveltségi szintjére, a testvérek együttes elhelyezésére, valamint a rendelkezésre álló férőhelyekre. Nevelésbe vétel esetén a gyámhivatal dönt a gyermek hozzátartozóival való kapcsolattartásáról, annak rendjéről. Indokolt esetben korlátozhatja vagy meg is vonhatja azt. (URL 8)

A gyermekjóléti szolgáltatás és gyermekvédelmi szakellátás összefüggéseinek elemzésekor feltételezzük, hogy a gyermekvédelem úgy értelmezhető, mint a szolgáltatások komplex rendszere. Legfontosabb tulajdonsága, hogy az állam szülői szerepének betöltése által képes a gyermekes családok szükségleteire időben reagálni és a közösségi erőforrások széles kiterjedésű alkalmazásával, a megelőző és lehetővé tevő végeredményekre koncentrálva, a gyermek a családból való kiemelésének elkerülése érdekében. A szakellátási gondozásban élő gyermekek és serdülők esetében a gyermekvédelem a társágzatok közreműködésével speciális segítséget ad, melynek középpontjában az egyéni szükségletek kielégítése, a családi lemaradások kiegyenlítése, a negatív élmények leküzdése, valamint a hosszú távú egészséges felnőttkorba való átmenet helyezkedik el (Rácz, 2016).

2.2. Otthont nyújtó ellátások

„53.§ Otthont nyújtó ellátás keretében biztosítani kell az ideiglenes hatállyal elhelyezett, a nevelésbe vett gyermek számára.” (URL 3)

„ (6) Otthont nyújtó ellátást biztosít a nevelőszülő a nevelőszülői hálózat közreműködésével, vagy – ha ez nem lehetséges – a gyermekotthon, vagy az Szt. hatálya alá tartozó fogyatékosokat ápoló-gondozó bentlakásos intézmény, illetve fogyatékos személyek vagy pszichiátriai betegek lakóotthona.” (URL 4)

„Az otthont nyújtó ellátás keretében különleges ellátást kell biztosítani a tartósan beteg, a fogyatékos, a három év alatti gyermek számára. Speciális ellátást kell biztosítani a súlyos személyiségfejlődési, érzelmi élet- és impulzuskontroll-zavarokkal küzdő, illetve súlyos pszichotikus vagy neurotikus tüneteket mutató gyermek, a súlyos magatartási és beilleszkedési zavarokat vagy súlyos antiszociális viselkedésformákat tanúsító gyermek, az alkohol, drog és egyéb pszichoaktív szert használó gyermek.” (URL 5)

2.2.1. Nevelőszülő

„ 54.§ (1) Nevelőszülő az a személy lehet, aki huszonnegyedik életévét betöltötte, cselekvőképes, büntetlen előéletű, a gondozásba helyezett gyermeknél legalább tizenhét, de legfeljebb ötven évvel idősebb, személyisége, egészségi állapota és körülményei alapján alkalmas a nála elhelyezett gyermek kiegyensúlyozott fejlődésének biztosítására és a családjába történő visszakerülésének vagy örökbefogadásának támogatására, valamint a gyermek, fiatal felnőtt életkori szükségleteiből adódó feladatoknak az ellátására, a képesítési előírásokra vonatkozó miniszteri rendeletben meghatározott képzésen eredményesen részt vett.” (URL 6)

„54/A. § (1) A nevelőszülő a saját kiskorú gyermekeit is beleszámítva legfeljebb hat gyermek és fiatal felnőtt együttes ellátását biztosíthatja. Ha a nevelőszülő saját kiskorú gyermekről háztartásban nem gondoskodik, akkor legfeljebb öt gyermek és fiatal felnőtt együttes ellátását biztosíthatja.” (URL 7)

A nevelőszülők valamely nevelőszülői hálózathoz tartoznak, melyet egyházi, állami vagy nem állami szerv működtet. A nevelőszülői hálózat nevelési alapidokumentuma a szakmai program, amelyet a nevelőszülők és a nevelőszülői tanácsadók elfogadtak. A működtető a nevelőszülőt meghatározott követelmények figyelembevételével kiválasztja, felkészíti, nyilvántartásba veszi, és szakmai tanácsadással, családgondozással és utógondozással segíti. Folyamatosan támogatja és ellenőrzi a nevelési díj és az ellátmány felhasználásában, a szakmai tevékenysége ellátásában. Ha a nevelőszülői hálózat

működtetője a nevelőszülői tevékenység ellátása, vagy a nevelőszülő háromévenkénti, illetve rendkívüli felülvizsgálata során az alkalmasság hiányát észleli, a nevelőszülőt orvosi, pszichológiai vizsgálaton való részvételre kötelezheti. (URL 8)

2.2.2. Lakásotthon, gyermekotthon

12 életév felett a törvény értelmében gyermek- vagy lakásotthonba kerülnek, kivétel, ha személyiségfejlődésükben elmaradást tapasztalnak – ebben az esetben, illetve férőhely hiányában fiatalabbak is elhelyezhetők ezen intézményekbe. Folyamatos munkarenddel működnek a gyermekotthonok, melyeknek típusai: lakásotthon, gyermekotthon, speciális gyermekotthon, különleges gyermekotthon, utógondozói otthon. A közös jellemzőjük ezeknek a típusoknak, hogy az ott tevékenykedő szakemberek családi funkciókat ellátó feladatokat teljesítenek. Alapvető feladatuk közé tartozik, hogy a kirendelt gyámokon keresztül ápolják a családi kapcsolatokat, valamint a visszahelyezésnek az előkészítése a gyermek vérszerinti családjához (Bíró, 2017).

A velük való foglalkozás rutinos pedagógusok véleménye alapján, korosztálytól függetlenül legyen szó óvodásról, kisiskolásról vagy akár serdülőről élesen különbözik attól a gyermektől, aki családjában nevelkedik, hiszen nemcsak a jó viselkedésminták amit a családjától hoz, de a negatív élmények valamint lelki fájdalmak is utat törnek a személyiségébe és ezek a negatív dolgok hatására reakciók, valamint kiszámíthatatlan viselkedésminták jöhetnek létre (Bíró, 2017).

2.3. A gyermekotthonban nevelkedők személyisége

Kora gyermekkorban átélt pszichoszociális depriváció komoly kockázati tényezőként szerepel a kora serdülőkori kognitív és pszichiátriai problémák kialakulásában, melyet kimutattak az intézményi körülmények között és rossz bánásmóddal nevelt gyermekek körében (Wade, Carroll, Fox, Zeanah, Nelson, 2022).

Mire kisiskolás korba kerül a gyermek, lehetséges, hogy éveken át elhúzódó családi bántalmazás áldozata, ám a gyermek még jobban kötődik szüleihez, amely büntudattal teli. Konfliktusok folyamatosságát kezdeményezheti az ehhez hasonló gyermekeknél, hogy gyakran ellenállnak, életuntak, kialakul a nem törődöm magatartás és stabilizálódik a makacs viselkedés (Kothenczné, 2009).

A családból legtöbbször serdülőkorban kerülnek kiemelésre, akkor, amikor a személyisége már kialakult, amikor a változásokat a legnehezebb előidézni (Gáspár, 2003; Klézliné, 2010; Kothenczné, 2009).

Azok a gyermekek, akik gyermekotthonban élnek sokkal rosszabb helyzetben vannak, mint a velük azonos életkorú, nem megfelelő családi háttérrel fennálló gyermekek. Vizsgálatokból kiderül, hogy az állami gondozásban élő gyermekek mentális képességei és önkontrollja gyengébbek, kapcsolat kialakítási problémáikkal párhuzamosan az elszigeteltségre és introvertáltságra való impulzusok intenzív (Bíró, 2017). A legújabb vizsgálatok arra hívják fel a figyelmet, hogy nem lehet teljes mértékben általánosítani, mert vannak olyan fiatalok, akik a traumatizált hátterük ellenére reziliens módon viselkednek, mely mögött jó genetikai adottságaik, temperamentumuk, fizikai karakterük és egyéniségük áll (Ijzendoorn és munkatársai, 2011).

A viselkedési zavarok hátteréhez tartozik az is, hogy a serdülők nem ismerik saját családjuk történetét, mely negatívan hat önbecsülésükre és önkontrolljukra (Król, Klis, Kustra, Szymanski, 2019).

Aczél nézete a tapasztalatokkal teljesen egybeesik, tehát azok a gyermekek, akik nevelőszülőktől kerülnek a gyermekotthonba ők nekik a legsérültebb a lelkiállapotuk és nem azoknak a gyermekeknek, akik két egyikből a másik gyermekotthonba kerülnek (Bíró, 2017).

Schmid (2008) a fő problématerületnek a viselkedési zavarokat, valamint az ADHD-t fedezte fel a német állami gondozásban élő gyermekeknél. Fontos kiemelni, hogy a depresszió foglalja el a negyedik helyet a német állami gondozásban élő gyermekeknél. (Schmid, Goldbeck, Nuetzel, Fegert, 2008).

A nemzetközi kutatások ma már biztosan állítják a gyermekkori bántalmazásnak a későbbiekben mutatott mentális életre gyakorolt negatív hatását. Ennek típusa sokmindentől függ, mint például a bántalmazás típusától, attól, hogy melyik életkorban kezdődik, milyen gyakori az ilyen átélt élmény, mennyi ideig tart huzamosan, milyen interperszonális kapcsolatrendszer van a gyermeknek, milyen környezetben nevelkedik. Természetesen az is befolyással van, hogy van-e protektív tényező az életében vagy sem. Az is bizonyos, hogy minden ismétlődő súlyos bántalmazásnak a testi, kognitív, érzelmi és szociális életére kedvezőtlenül hat ki. Azok a gyerekek, akik multiplex ártalmakat szenvedtek el nem ritka a poszttraumás stressz zavar megjelenése, valamint az

érzelemszabályozás elégtelensége, a figyelem és koncentráció nehézségei, az önkép negatív irányú torzulása, az impulzuskontroll hiánya, a fokozott kockázatvállalás, az agresszó (Kuritárné, 2015). Nem beszélve arról, hogy milyen hatásai vannak a családból kiemelésnek és az intézeti ellátásba kerülésnek, ami diszkontinuitást eredményez a kötődéseiben (Boytha, 2015).

Továbbiakban a gondozásba vétel pozitív oldalát szeretném ismertetni.

A gyermeknek teljes mértékben lehetősége van megérezni azt, hogy milyen élmény az, hogy érzékenyen törődnek vele, odafigyelést mutatnak irányába valamint a problémáira. Együttműködési képességük fejlődik a csoportba kerülés által, hiszen az alkalmazkodást von maga után. A vérszerinti családdal történő kapcsolatfenntartás a gyermekvédelem otthont nyújtó ellátása egyik fő feladata közé tartozik, amely a gyermek számára segíti a lelki stabilizálódást és ez a feladat végbe megy a gyermekvédelmi gyámon és a gyermekotthon-vezetőjén keresztül (Herczog, 2001; Bíró, 2006; Kothenczné, 2009).

A traumatizált múlt miatt a személyiségkorrekcióra is nagy hangsúlyt szükséges fektetni, melynek egyik pillére a szociális készségek fejlesztése és az érzelmekkel való munka. Ez a kettő szorosan összefügg egymással, mellyel a kötődési készségeiket fejleszteni lehet (Ismayilova, Claypool, Heidorn, 2023).

A lehetőségek tárháza széles, a következő fejezetben a pozitív pedagógia és – pszichológia elméletén alapuló módszerről lesz szó.

3. Pozitív pedagógia, pozitív pszichológia

3.1. Pozitív pedagógia, pszichológia fogalma

A pozitív központú pedagógia használatba veszi a pozitív pszichológia gyökereit az iskolai nevelés folyamatában (Wehmeyer, 2002). Legkiemelkedőbb célja, hogy fejlessze az iskoláskorúak kompetenciáját, amely kompetencia megmutatja, a saját és közösségi készségek alkalmazásának teljesítményét a felmerülő nehézségek megoldására kényszerített szituációkban. A személyes kompetencia jelenthet egy magabiztos önbizalmat, esetleg a megküzdési stratégiák alkalmazásának képességét, valamint a közösségi kompetencia olyan puha készségekkel rendelkezik, melyek előhívják, hogy az új, tehát más szabályokkal és társas normákkal leírható társas környezetbe, közösségbe a beilleszkedést ebben az esetben az iskolai környezetben (Zins, 2001).

A pozitív pedagógia munkadefiníciója a következő: a pozitív pedagógia olyan hatásrendszer, amely magában foglalja a tanárok által tudatosan kialakított és alkalmazott pozitív kommunikációs, attitűd – és viselkedésmintákat, melyek komplex egészet alkotnak. A pozitív pszichológián nyugszik. Elősegíti a hatékony tanulást és pozitívan hat a tanulási és tanítási folyamatokra, a hivatalos és a nem hivatalos értékelésre, a társas interakció szabályainak létrehozására, minőségére, a kortársak együttműködésére és a hatalmi konfliktusokra, valamint komplex módon befolyásolja a nevelési stílusokat egyaránt (Ladnai, 2015).

Rosenberg „pozitív kortársaknak” tekinti a serdülőknek azon csoportját, akik eredményesen képesek megoldani a problémáikat (Rosenberg, 2002).

A pozitív megközelítés, azáltal, hogy megmutatja az ember erősségeit, erényeit valamint jellemvonásait, azzal olyan képességeket fejleszt, amelyek segítséget jelentenek a személyes és társadalmi egészség kialakításához és az egészség megőrzésében is fontos szerepet tölt be. E tulajdonságok tanulmányozása nemcsak az élet pozitív aspektusait megértésében segít, hanem a testi és lelki egészség megőrzésében egyaránt. Ezek a tényezők befolyásolják az egyén életmóddal és egészségmagatartással összefüggő döntéshozatali folyamatát is (Pikó, 2004).

Csikszentmihályi Mihály valamint Seligman szerint a pozitív pszichológia egy tudományos irányzat, amely annyira reményteli, hogy az új millennium

pszichológiájának is tekinthető. Kettő tényezőben reprezentál kimagasló újítást a pozitív pszichológia az akadémikus pszichológián belül, ezek pedig az alapfogalmak és a célkitűzések tematikáin (Nagy, Oláh, 2013).

A pozitív pszichológia két alapító tagja Martin Seligman és Csíkszentmihályi Mihály. Célja a pozitív pszichológiának az, hogy katalizátora legyen a hangsúlyeltolódásnak, ahol a pszichológia a legrosszabb dolgok kijavítása mellett egyaránt pozitív tulajdonságokat is fejleszt, valamint bemutatja, hogy a viselkedés és a cselekvés hogyan vezethet boldog és virágzó társadalomhoz. A pozitív pszichológia azt üzeni, hogy az emberek azért válnak nagygyá, mert megvan bennük az a képesség, hogy előre lássanak és gondolkodjanak. A pszichológiára tehát úgy lehet tekinteni, mint a jövőre való emberi orientáció, a követelmény, preventálás és a tudomány gazdagítása. A pozitív pszichológia a hétköznapi emberek mentális stabilitásának és produktivitásának javításával illetve személyiségük általános fejlődésével foglalkozik, ő az embert szabad akarattal és valódi pozitív érzelmekkel bíró élőlénynek tekinti, akik képesek önállóan kitűzött célokat követni és a negatív érzelmi állapotokat a célok tudatos megválasztásával kontrollálni, valamint a pozitívabb élmények megszerzését elősegíteni. Ennek a pszichológiának a fényében az ember olyan személy, aki képessé válik céljaihoz mértén cselekedni, aki képes kiteljesíteni a benne rejlő lehetőségeket és állandó növekedést és fejlődést elérni. A pozitív pszichológia magában foglalja az emberi természet pszichológiájának humanista felfogását és a meglett, épp emberekkel végzett munka elsődleges céljává az erősségek fejlesztését és az önmegvalósítás elősegítését teszi (Oláh, 2012).

A pozitív pszichológia megmozdulás tulajdonképpen egy kiáltvánnyal indult, melyben Csíkszentmihályi Mihály és Seligman kinyilvánították az „Új évezred pszichológiájának” megbízatásait valamint teendőit. Ebben a kiáltványukban megszabták bővebb célként, hogy a pszichológiának értenie kell valamint tapasztalatain tanulmányozni szükséges a pozitív emberközeli működés mechanizmusait a törzsfejlődés eredettől a fiziológiai kiindulópontok feltérképezésén keresztül a személyiség funkcionálással, a kollektív attitűddel és szociális létezéssel kapcsolatos korrelációig. A kiáltványban Seligman és Csíkszentmihályi Mihály akkurátus kérdéseket is megírtak, mint például, hogy milyen fejlődéses elsőbbségek tartoznak a pozitív érzelmekhez, mi az oka az öröm momentumainak, mely pozitív érzelmi körülmények enyhítik az értelmiségi cselekvést, mely pozitív vonások garantálják a stressztűrő képességet, az egészség megőrzését, a

pszichológiai életerő és kollektív értelemből a célravezető viszonyulást (Nagy, Oláh, 2013).

Keyes értelmezésében elsősorban a szociális jóllét egy csoportos mozzanat, amely akkor mutatkozik meg, mikor az egyén többféle társadalmi típusú feladatokkal kerül kapcsolatba. A társadalmi jóllét kiindulópontja a társas beletörődés. Mivel saját boldogságunkat meghatározza a környezetünk boldogsága, ezáltal nem lelhetünk boldogságra, ha csak az egyéni gyarapodásunkon munkálkodunk és nem dolgozunk a környezetünk gyarapításán egyaránt. A társadalmi jóllét kiemelkedő követelménye a társas összevonás, azaz a csoporthoz való hovatartozás érzése. Annak érdekében, hogy beszélni tudjunk a társadalmi jóllét stádiumáról, az egyénnek éreznie kell, hogy van üzenete az életének, valamint lennie kell olyan célkitűzéseinek, melyek közvetlenül hozzá tartoznak bizonyos csoporthoz. Utolsó sorban a szociális egybetartozás annak az értelmezését jelenti, hogy a minket körül vevő világ kimagasló, feltételezhető, bizonytalan (Keyes, 1998).

Thomasulo azt kívánja, hogy az elképzelhető legjobb életet élénk. Ahhoz hasonló életet, amelynek irányító rugója a pozitív gondolkodás hatalma. Legfőképp rajtunk áll az ehhez hasonló nemesi élet kialakítása, akkor, ha megfelelően tekintünk rá (Thomasulo, 2023).

Keyes, Shmotkin és Ryff akkor beszél optimális jóllétről, ha egy embernek az érzelmi és a pszichológiai jólléte egyaránt magasban áll. A kutatások értelmezése szerint, azok az emberek mutatkoznak optimális jóllétről, akik idősebbek, magasabb iskolai végzettséggel, a kifelé fordulás valamint a lojalitás magas szintjével és érzelmi stabilitás, instabilitás alacsony mértékével rendelkeznek. Jellemzően magasabb pszichológiai jóllétről és alacsonyabb érzelmi jóllétről nyilvánulnak meg a fiatal, nívósan képzett és új impulzusok felé érdeklődő emberek (Keyes, Shmotkin, Ryff, 2002).

3.2. Boldogságóra Program elméleti háttere

Mindnyájunk vágyik a boldogságra – még ha ezt nem mutatjuk ki mindenki előtt, avagy különböző szavak mögé bújtatjuk ezt az áhítozást. Lényegtelen, hogy munkahelyi sikerélményről, a spirituális virágzásról, a hova tartozásról, az élet célkitűzéseiről vagy szerelemről vágyakozó ábrándról van-e szó, azért vágyunk ezen dolgok után, mert meggyőződésünk, hogy e dolgok boldogabbá teszik létünket. Nagyon kevés ember van,

akik ténylegesen tudják azt, hogy milyen mennyiségben növelhetnék boldogságukat avagy, hogy hogyan lássanak ezekhez hozzá (Lyubomirsky, 2008).

Az egész világon élő emberek nagy része – teljesen lényegtelen melyik földrészen vagy milyen kultúrában tartózkodik – azt állítja, hogy a boldogság az egyik legföltettebb célkitűzése nemcsak saját maga, de elsősorban gyermekei számára egyaránt. Sőt a boldogság ennél tömérdekebb hasznot von maga után nemcsak a boldog személy, hanem a családja, a munkahelye, az őt körül vevő emberek, a hazája és a társadalom számára egyaránt. Ha egy ember arra törekszik, hogy boldogabb ember váljon belőle, akkor a kutatások kimutatása alapján nem elég, hogy boldogabbnak fogja érezni saját magát, de megnő az energiája, fellendül az alkotóképessége, megerősödik az immunrendszere, jobbá válnak a kapcsolatai, hatékonyabb lesz a munkájában és még az élete is meg fog hosszabbodni (Lyubomirsky, King, Diener, 2005).

Aránylag egyszerű dolognak tűnik kis időre jó kedélyűvé válni, ahogyan nem jelent nagy gondot egy napra letenni a cigarettát avagy rendet teremteni az íróasztalon. A tényleges kihívás abban nyilvánul meg, hogy hogyan tartsuk meg a boldogság új részét (Lyubomirsky, 2008).

A boldogság legfontosabb jellemvonásai a sokszori pozitív érzelmek: a kedélyesség, a gyönyör, a meglegedés, a békesség, a tudásvágy, a kíváncsiság, az elevenesség, az ambíció, az erőforrás, a riasztó lelkesedés és az önelégültség (Diener, Sandvik, Pavot, 1991).

Magas szintű stratégia a boldogság elérésnek a hála kimutatása. Amennyi ember, annyi fajta hála. Rámeredés, méltatás, kikutatni a rosszban a jót, szétáradó gazdagság, köszönetnyilvánítás életünk egy résztvevőjének, hála kifejezése Istennek, értékelése annak amink van, éber szemmel nézni a dolgokra, megmérkőzés, jelenre koncentráció. A hála a negatív érzések ellentéte, közömbösíti a fukarságot, a zsugoriságot, az agressziót, a panaszkodást és az idegeskedést. Feltételezhetően egy hétköznapi személy számára a hála azt fejezi ki, hogy köszönetet fejez ki egy jutalomért vagy valamilyen fölényért (Lyubomirsky, 2008).

A hála nyilvánítása jóval többnek számít annál, hogy köszönetet fejezünk ki valakinek. Kezdték óva inteni a kutatások a hála számtalan jótékonyására. A tudatosan hálás emberekről tudomásra került, hogy aránylag boldogabbak, energiától teltek, több hit van bennük és sűrűbben nyilvánulnak meg pozitív érzésekről. Nagyobbárrá önzetlenebbek

és együttérzőbbek egyaránt, jobban hajlanak a spirituális élmények felé, hívőbbek, fogékonyabbak a megkegyelmezésre és kis mértékben kapzsik, mint azok az emberek, akik kevésbé fejezik ki a hálát. Ezenfelül, minél inkább hálás egy ember, annál alacsonyabb a lehetősége annak, hogy levert, feszengő, társtalan, fösvény avagy ideges lesz (McCullough, Emmons, Tsang, 2002).

Vizsgálatok fókuszáltak arra, hogyan hat a pozitív pszichológián alapuló pedagógiai fejlesztő program serdülőkre. Egyértelműen megállapították, hogy a mentális egészséget pozitív módon elősegíti, az élettel való elégedettséget növeli a szubjektív boldogságérzéssel egyetemben (El-Abbassy, El Din Salam, Berry, Elfeshawy, 2020).

3.3. Boldogságóra program

Magyarországon 2012-ben megalakult Jobb Veled a Világ Alapítvány keretein belül zajlik az egészségpromóció központú Boldogságóra Program. Kezdetben szakértő önkéntesek támogatásával jött létre a havi lebontású 10 tematikából felépülő gyermekekhez passzoló változata. A Boldogságóra Program széleskörűen jóváhagyott és kutatási eredményekkel alátámasztott pozitív pszichológiai és pedagógiai tudásokra alapoz, melynek célja, hogy támogassa a tanulók öntudatát és előhívja a jókedvüket. A pedagógusok felfedezhetnek minden korcsoporthoz illő gyakorlati részt, amely felkarolja a diákok optimális gyarapodását. A másik egyénisége, hogy egy iskolai tanév folyamán havi szinten veszik végig a teljes mértékben jókedvfokozó célú gyakorlatokat, ami 10 témakört jelent, ez alapján a szeptember a hála hónapja, a február pedig a megküzdés hónapja. Minden megtalálható feladvány pozitív pszichológiai nézetet közvetít, amely arra összpontosít, hogy milyen intenzitásai, esélyei, gyarapodásai útvonalai létezhetnek a diákoknak. Eszköztárunk sokrétű, és sokféle módon támogatja az egyéni és csoportos tanulást. A kurzusok ösztönző és megerősítő tanítási attitűdre épülnek, és magukban foglalják a stresszoldást, a relaxációt, a meditációt, a saját élmények felidézését, valamint a közös gondolkodást vagy a tapasztalatok alapján új ismeretek felépítését. Éppen ezért a boldogságtanfolyamokon fontos szerepet kap a mozgás, a zene, az ének, a festés, a drámai játékok, a fényképezés, a videófilm létrehozása és sok más kreatív tevékenység (Bagdi, Bagdy, 2017).

A boldogságórák tudományos alapja a pozitív pszichológia és a pozitív pszichológia érzelemelméleti kutatási eredményei. A pozitív érzelmek motivációs alapot adnak a

kognitív, intellektuális és szociális készségek fejlesztéséhez és olyan tényezők, amelyek serkentik az önmegvalósítást és a pszichológiai tőke kialakulását. A pozitív érzelmi állapotok és a rendkívüli boldogság megteremtésének technikái taníthatók és elsajátíthatók. A boldogság gyakorlati cselekvésre inspirál álmaink létrehozásának érdekében és elősegíti fejlődésünket. Egyre több országban tartanak már boldogságtanfolyamokat és számos tanulmány azt mutatja, hogy csökkentik a szorongást, növelik az önbizalmat és segítik a tanulókat abban, hogy jobban teljesítsenek az iskolában. Nem az a cél a boldogságóra program által, hogy a diákok elé feszültségmentes életpályát állítson a diákokkal szembe, hanem az a célja, hogy iránymutatást adjon a tanulóknak abban, hogy egyszerűbben birkózzanak meg a velük szembe kerülő nehézségekkel, illetve a testi-lelki egészségmagatartás tényezőinek tanulmányozására adjon lehetőséget. Az órák lényege a személyiségnek a fejlesztése és a pozitív életnézet megtanításának képessége. Az aktív, mozgás alapú relaxációs módszerek, mint a progresszív relaxáció, az izmok feszítésén és az akaratlagos ellazításon alapuló programok, a relaxációs, aktivációs, éberséget és koncentrációt fokozó gyakorlatok ideálisak a legkedvezőbb lelkiállapot megteremtésére, a szorongás automatikus feloldására és feloldják a cselekvési lehetőségeket. A boldogságórákat ezek indítják el és megteremthetik a legjobb légkört az együttműködéshez, a lelkesedéshez és a motivációhoz. Az aktív, mozgás alapú relaxációs gyakorlatok a mentális gimnasztika kategóriájába tartoznak. Megvalósításának lényege a központosított monitoring. Ezek nem pusztán automatikus mozgások, hanem motoros feladatok, amelyek mély átélés és figyelem kíséretében az érzések megfigyelését igénylik. A boldogságórákat lezáró meditáció előtt a gyerekeknek el kell mondani, hogy miért meditálnak. Meditálni annyit tesz, mint gazdagítani a lelkünket és összekapcsolódni a belső világunkkal, elfogadni gondolatainkat és érzéseinket, mint valami fontosat, amibe kapaszkodhatunk. Az embereknek van egy mindennapi életük és egy belső életük – egy lelki életük. Ezért a boldogságórák végén öt-nyolc percre van szükségünk ahhoz, hogy a témával kapcsolatban feldolgozott és elemzett gondolatok, érzések és új ismeretek megfelelő mélységgel beolvadhassanak szívünk és érzelmi agyunk memóriájába egyaránt. A záró meditáció rövid. A személyiséget fejlesztő gyermekdalok, olyasfajta dalok, amelyek szövegei ösztönző, pozitív és motiváló hatással bírnak a tanulók személyiségfejlesztésére (Bagdi, Bagdy, 2017).

4. Vizsgálat

4.1. Kérdésfelvetés

Dolgozatomban arra keresem a választ, hogy a boldogságórák a gyermekvédelmi szakellátásban és többségi általános iskolában, ezen belül a személyiségfejlesztésben, milyen hasonlóságok és különbségek jelennek meg.

4.2. Hipotézisek

4.2.1. A program megvalósulásával kapcsolatos hipotézisek

1. Feltételezem, hogy a Boldogságórák módszertani szempontból a gyermekotthonban és az általános iskolában megegyeznek, az alábbi szempontok esetében: téma, rendszeresség, időtartam, felépítés, segédanyagok.
2. Feltételezem, hogy a résztvevők kiválasztásának szempontja jelentősen eltér a gyermekotthonban és az általános iskolában.
3. Feltételezem, hogy a gyermekotthonban nevelkedő gyerekek és az általános iskolába járó gyerekek bevonódási motivációja és látszólagos együttműködése eltér.
4. Feltételezem, hogy a legkedvesebb élmény a Boldogságórát vezetőik számára az intézményen kívüli térhez kapcsolódik.

4.2.2. A segítő pedagógusokkal és a gyermekfelügyelőkkel kapcsolatos hipotézisek

1. Feltételezem, hogy a Boldogságórán résztvevő szakemberek (pedagógusok, gyermekfelügyelők) a Boldogságórán feldolgozott témák jelentős részével tisztában vannak.
2. Feltételezem, hogy az adott téma feldolgozásának aktualitása a gyermekek bevonódását segítette.
3. Feltételeztem, hogy a Boldogságórákról hasonló pozitív jellemzőket: csoportmunka, érzelmek, kognitív tartalmak alapján sorolnak fel a gyermekotthonban dolgozók és az általános iskola pedagógusai.

4. Feltételezem, hogy résztvevőként, aki jól érezte magát az a kiemelkedő aktivitásban is megmutatkozott, mely összefüggést mutat azzal, hogy milyen üzenetet hordoz számára a Boldogságóra.

4.3. Vizsgálati módszer

Az interjúk az egyik legmértékadóbb eszközt jelentik a többi ember megismeréséhez, mely során felteszünk kérdéseket az interjúalanyunk, amelyekre ő válaszol. A legtöbb interjú így zajlik: rövid betekintést nyújt a megkérdezett sajátos helyzetébe, munkájába, ismereteibe, valamint tapasztalataiba. Azonban nem minden interjú zajlik kérdések és válaszok formájában, előfordul, hogy az interjúból egy cikk jelenik meg, ebben az esetben az újságírónak csak az interjúalany által adott információkra van szüksége. Más esetekben az újságíró magát a megkérdezett szeretné megismertetni az olvasóval, (az interjúnak ezt a változatát portréinterjúnak nevezzük) és különösen a személyes véleményéhez szeretne hozzájutni. Emellett egyes interjúk eléggé átfogóak és sokrétűek ahhoz, hogy életrajzként is közzé lehessen tenni őket. Az interjúknak van bevezetése, tartalma, befejezése és számos konfliktust és az előforduló konfliktusoknak a megszüntetését tartalmazzák. Az interjú nem arról szól, hogy kérdéseinket megválaszolják. A hangsúly nem a kérdéseken és a válaszokon van, hanem a megkérdezett története áll a középpontban. Arra, hogy az illető hogyan számol be tapasztalatairól, hogyan fejezi ki szándékait, hogyan építi be személyes tapasztalatait abba a társadalmi és szervezeti kontextusba, amelyben él. A kérdések feltevésével csupán csak arra törekszünk, hogy az a megkérdezettünket kontextusba helyezzük, hogy világos képet kapjunk szándékairól és gondolatairól, hogy tapasztalatait arra érdemesnek való portréba vagy életrajzi történetbe integráljuk, és hogy lehetőséget teremtsünk arra, hogy megértsük mondanivalójának folyamatát és időszerűségét (Gruber, Hódi, 2008).

Ezek és más követelmények miatt nem lehet megmondani, hogy mi a jó interjú – legyen az szakma, művészet vagy tudomány. Lehet, hogy mindezek közül az összes és egyik sem. Az interjútechnikákat bizonyára meg lehet tanulni, de a munka minősége nemcsak a technikai ismeretek elsajátításán, hanem az interjúztató személyiségén is múlik. Az interjúkészítési irodalmak arra összpontosítanak, hogy milyen kérdéseket tegyünk fel, hogyan hallgassuk aktívan, hogyan kategorizáljuk az adatokat, és hogyan koncentráljunk a lényeges dolgokra. Bár ezek fontos tudnivalók, az, hogy mennyire tudják pontosan

tükrözni a megkérdézett személyiségét, tulajdonképpen olyan személyes készségeken múlik, mint például az empátia (Irving, 2002).

A tartalomelemzés a huszadik században vált a társadalomtudományok uralkodó elemzési módszerévé. Kialakulása és elterjedése azon alapul, hogy ma már a legtöbb tudományos felmérés megbízhatósága is kvantitatív eredményekhez kötődik. A legtöbb kvantitatív felmérésben a jellemzők meghatározhatók egyszerű gyakorisági számolással, de fontos megjegyezni, hogy a kontextust figyelmen kívül hagyó numerikus eredmények nem mindig vezetnek megfelelő következtetéshez (Szabolcs, 2000: 331).

A tartalomelemzés a legtöbb esetben a vizsgált dokumentumokban használt fogalmak, kifejezések, motívumok, nyelvezet és vizuális elemek előfordulási gyakoriságának meghatározásával foglalkozik (Kaposi, 2022).

4.4. Vizsgálati minta

Az országban összesen két gyermekotthonban működik a Boldogságóra program, ezért értelemszerűen vizsgálati csoportomat ez a két intézmény jelenti, melyeket a többségi általános iskolákban működő Boldogságóra programmal hasonlítok össze.

Négy intézményt szeretnék bemutatni: elsőként a Tolna Vármegyei Gyermekvédelmi Központ Rózsakert Gyermekotthonát, majd az Emberi Erőforrások Minisztériuma Esztergomi Speciális Gyermekotthoni Központ Általános Iskola és Szakiskolát. Ezt követően a többségi általános iskolák közül, a Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskolát és a Győri Kölcsey Ferenc Általános Iskolát.

A Rózsakert Gyermekotthonban 32 kiskorú gyermek éli a mindennapjait. Ez a 32 gyermek három csoportban él, egy csoporton belül 10-12 leánygyermek nevelkedik. Életkoruk vegyes, a legfiatalabb 7 éves, a legidősebb 17 éves. Nyílt csoportokról van szó mind a három esetben, mert évközben is sok új gyermek érkezik az otthonba, valamint hazagondozásuk is megtapasztalható. Azok a gyermekek tudnak részt venni a Boldogságórákon, akik éppen az otthonban tartózkodnak és jelen vannak.

Az Esztergomi Speciális Gyermekotthoni Központ Általános Iskola és Szakiskolán belül a gyermekotthon férőhelyének száma 64 fő. A gyermekotthonban élő gondozottak családias légkörben élnek arra létrehozott csoportokban. Az otthonban élő gyermekeknek az iskolai oktatásuk a belső általános iskolában és szakiskolában jön létre. 8 csoportban

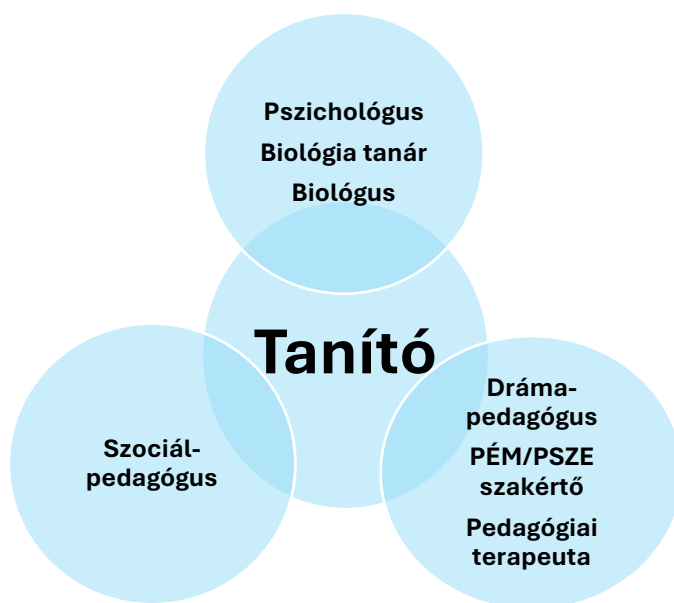
élnék az otthonban a gyermekek és egy csoportban 8 gyermek helyezhető el. Lakásotthonhoz hasonló berendezésűek a csoportok, melyek fel vannak szerelve háztartási gépekkel, illetve a legfontosabb audio-vizuális eszközökkel és minden csoportban megtalálható számítógép és telefon is. A Boldogságórákon minden ott élő gyermeknek részt vesz (URL 9; URL10).

A Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskola intézményében összesen 416 tanuló jár, ez a létszám 238 alsós tanuló és 178 felsős tanulóból tevődik össze. Ebben az intézményben 19 osztály működik. A Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskola esetében a Boldogságóra program 1. és 5. osztályokban működik és van jelen (URL 11)

A Győri Kölcsey Ferenc Általános Iskolába 700 főt meghaladja a tanulók létszáma. Az intézménybe 25 osztály működik első osztálytól kezdve nyolcadik osztályig. Ezen intézmény esetében a Boldogságórák 1-4. osztályig vannak jelen, ezekben az osztályokban működnek (URL 12)

A négy intézményből három Boldogságórát vezető személlyel készítettem interjút: közülük egy gyermekotthonban is és általános iskolában is tart boldogságórákat. A három Boldogságórát vezető személy átlag életkora: $Md = 49.25$ év, mindannyian nők.

Ahogy látható az egyes számú ábrán mind a négy Boldogságórát vezető személynek tanító végzettsége van, mellette más képesítéseket is szereztek: biológia tanár, biológus, pszichológus, testnevelő, szociálpedagógus, drámapedagógus, mesterpedagógus, PÉM/PSZE szakértő, pedagógiai terapeuta. Az első számú ábrán ezen felül leolvasható a négy Boldogságórát vezető személyek munkaköre, illetve az, hogy hány éve vezetnek Boldogságórákat. A tanítói végzettség és a kiegészítő végzettségek mellett betöltenek még pszichológus, iskolavezető, valamint munkaközösség-vezető munkaköröket egyaránt. Boldogságórát két vezető személy tart 4 éve, illetve a maradék kettő személy pedig 6, illetve 7 éve vezeti ezeket a foglalkozásokat.

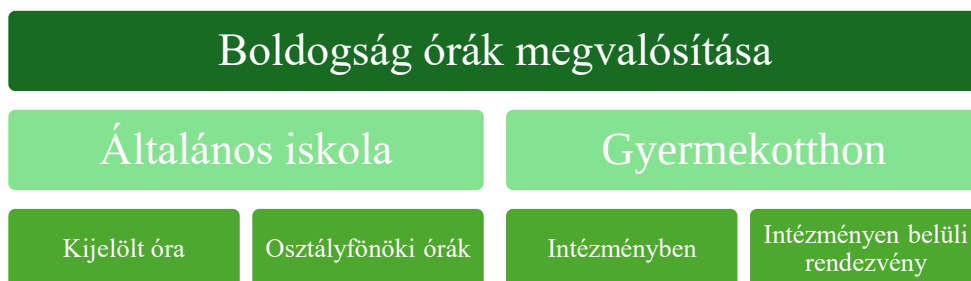

1. számú ábra. A Boldogságórát vezető személyek végzettségei és munkakörei

A Boldogságórát vezető személyek munkában töltött átlagos ideje: Md=18,0 év. Boldogságórát átlagosan Md=5,25 éve tartanak.

Mind a három Boldogságórát vezető személy elvégezte a 30 órás akkreditált képzést és közülük egy személy így nyilatkozott a képzésről: „Óriási élmény volt, az egyik legjobb továbbképzés, ami nagyon gyakorlatias.”

A kettes számú ábrán látható, hogy az általános iskolákban elsősorban osztályfőnöki órákon tartják a Boldogságórát, illetve elsősök esetében egy adott kijelölt órán valósul meg. Gyermekotthonban nincsenek tanórák, így vagy az intézményben kijelölnek egy időpontot a Boldogságórának és/vagy egy rendezvény keretén belül valósítják meg.

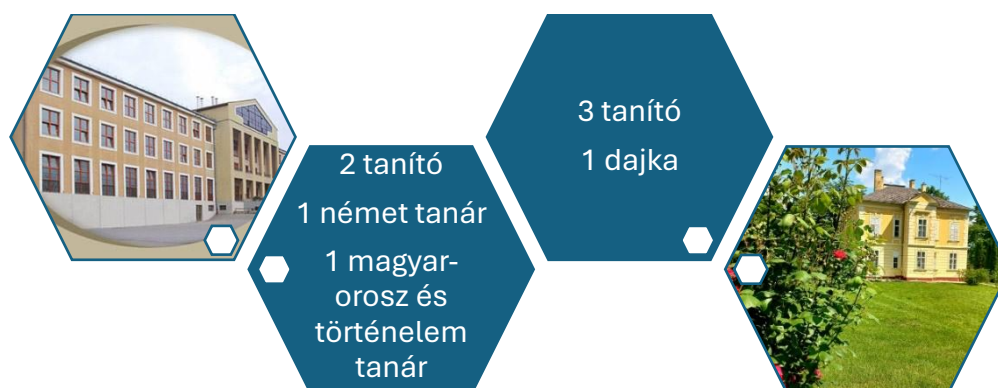

2. számú ábra. Boldogságórák helye a négy intézményben

Összesen nyolc Boldogságórán résztvevő személlyel készítettem interjút, akik segítőként vettek részt ezeken a foglalkozásokon, ők gyermekvédelmi szakellátásban, illetve

általános iskolában dolgozó pedagógusok voltak. Négy személy dolgozik a Rózsakert Gyermekotthonban és szintén négy személy a Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskolában.

A nyolc Boldogságórán résztvevő, segítő pedagógusok, valamint gyermekvédelmi szakellátásban dolgozók átlag életkora: $Md=55,12$ év. Munkában töltött átlagos idejük $Md=21,87$ év.

3. számú ábra. A segítő személyek végzettségei

Ahogy látható a hármask számú ábrán, a gyermekotthonban három tanítóval készült interjú, közülük kettőnek fejlesztőpedagógus szakvizsgája is van, valamint egyikük dajka végzettségű gyermekfelügyelő. Két tanító jelenleg is a gyermekotthonban dolgozik nevelő pozícióban, a harmadik tanító már a gyermekvédelmi alapellátás munkatársa, viszont éveken keresztül a Boldogságórákon rendszeresen részt vett. Az általános iskolában ketten tanítók, továbbá volt közöttük német nemzetiségi tanár, a másik személy magyar-orosz és történelem szakos tanár. Mind a négyen osztályfőnökök.

4.5. Vizsgálati eredmények

4.5.1. A program megvalósulásával kapcsolatos hipotézisek

Első hipotézisemben feltételeztem, hogy a Boldogságórák módszertani szempontból a gyermekotthonban és az általános iskolában megegyeznek, az alábbi szempontok esetében: téma, rendszeresség, időtartam, felépítés, segédanyagok.

A Boldogságórák adott hónap témájának kijelölésére módszertani ajánlások vannak a tíz hónapra vonatkozóan. Ebből következik, hogy egyéniségtől függően akár el is térhetnek tőle. Emiatt kíváncsi voltam rá, hogy a kétféle intézménytípusban követik-e az ajánlott

témasorrendet vagy sem. Hipotézisem első pontja alátámasztásra került, mert mind a gyermekotthonban, mind az általános iskolában teljes mértékben az adott hónapban a javasolt témát dolgozzák fel.

1. számú kép. A Boldogságórák témakörei (URL 13)

A Boldogságórák rendszerességét is összehasonlítottam. Mindkét általános iskolában havonta egy alkalommal valósul meg a program, míg a két gyermekotthonban már voltak eltérések. A speciális gyermekotthonban havonta 3-4 alkalommal valósul meg a Boldogságóra – jelen évben 5. osztályban, míg a normál gyermekotthonban változó, hogy havonta hány alkalommal dolgozzák fel a hónap témáját – ha projektben valósítják meg, akkor akár hetente is dolgoznak a témán. Ez a hipotézisem nem lett alátámasztva. A háttérben valószínű az áll, hogy az általános iskolában kevesebb a ráfordítható idő, mint az egyik interjúból kiderült, tanóraba mint órarészlet is beépíthető az adott témához illesztve. A speciális gyermekotthon belső iskolájában órakeretbe építve heti rendszerességgel is tartható Boldogságóra. A normál gyermekotthon működési rendje más, hiszen ide a gyermekek haza érkeznek, azok, akik együtt élnek egyszerre mennek a foglalkozásra, így rugalmasabb a számukra megtartott Boldogságórák száma is.

Az időtartam szempontjából szintén tapasztaltam eltéréseket. Az egyik általános iskolában havonta 45 perces a foglalkozás, míg a másik iskolában havonta egy alkalommal kétszer 45 perc jut az aktuális téma feldolgozására. A két gyermekotthonban sem azonos módon valósul meg a ráfordított idő. A speciális gyermekotthonban havonta 3-4 órában történik a foglalkozás, alkalmanként 45 percben, míg a másik intézményben havonta egy alkalommal. Az utóbbi esetben figyelembe veszik a gyermekek aktuális

igényeit is, ennek megfelelően lehet fél órás vagy éppen másfél órás egy Boldogságóra. Ez a hipotézisem sem került alátámasztásra. A háttérben valószínű az áll, hogy az egyik iskolában nem tanító/tanár minőségében van jelen az, aki tartja az órát, hanem pszichológusként, mely nagyobb alkalmazkodást igényel a lehetőségekhez, míg a másik esetben a tanító jobban tudja alakítani az aktuális helyzetet. A speciális gyermekotthonban nagyobb figyelmet fordítanak a személyiségfejlesztésre, ez tágabb teret ad számukra. A normál gyermekotthonban pedig a személyiségállapothoz, szükségletekhez való nagyobb fokú alkalmazkodás személyre/csoportra szabott rugalmasan végzett munkát tesz lehetővé.

A négy helyszín Boldogságóráinak általános (többségében megvalósuló) felépítését a 4. számú ábrán mutatom be. Az óra kezdése, a ráhangolás módszere különbözőképpen valósul meg. A normál gyermekotthonban beszélgetnek a témáról, míg a speciális gyermekotthonban játékkal kezdenek. Ezzel szemben mindkét általános iskolában relaxációval indítják az órát. A témafeldolgozás, a téma kibontásának fő módszereként az interjú alapján kiderül, hogy a dramatizálásnak három intézményben van nagyobb szerepe (normál gyermekotthonban és a két általános iskolában), viszont ismerve a Boldogságóra munkafüzetet vélhetően a speciális gyermekotthonban is dramatizálnak – minden témához kapcsolatosan megtalálható a történetfeldolgozás javaslata, valamint ahhoz kapcsolódó drámajáték lehetősége. A gyermekotthonban, illetve a két általános iskolában rendszeresek a manuális, illetve a kreatív feladatok, míg a másik intézményben nem jelenik meg kiemelt elemként. A játéknak nagyobb szerepe van a speciális gyermekotthonban és a szekszárdi általános iskolában. A normál gyermekotthon esetében a projektmódszer is rendszeresen megvalósul minden évben több téma esetében is. A program megálmodója, Bagdi Bella dalai az egyik általános iskolában rendszeresen visszatérő elem, leginkább az első osztályosok esetében. Nem ritka, hogy hozzájuk egyedi koreográfiát készítenek a gyerekekkel. A speciális gyermekotthonban és a győri általános iskolában többször néznek motiváló képeket. A zene mind a négy helyszínen rendszeres elemként jelenik meg, mely egyben az órát lezáró elem is egyben.

Valószínű, hogy a Boldogságórát tartó szakember személyiségéhez köthető az, hogy milyen módszereket preferál egy-egy órán, illetve intézményen kívül milyen programokkal színesíti és mélyíti a témafeldolgozást.

GY.O.	S.GY.O.	Á.I.1	Á.I.2
• Ráhangelődés: • Motiváló beszélgetés • Témafeldolgozás: • Történetfeldolgozás • Kreatív feladat • Dramatizálás • Projekt • Érzelmi lezárás: • Ének/zene a témához kapcsoltn	• Ráhangelődés: • Bemelegítő játékok • Témafeldolgozás: • Boldogságóra tankönyv és munkafüzet alapján • Kapcsolódó videók • Érzelmi lezárás: • Kapcsolódó zenék	• Ráhangelődés: • Relaxáló hatású gyakorlatok • Beszélgetés a témáról • Témafeldolgozás: • Interaktív mesefeldolgozás első osztályban • Történet feldolgozása ötödik osztályban: helyzetgyakorlatok • Kreatív feladat • Játék • Érzelmi lezárás: • Óra dala	• Ráhangelődés: • Relaxációval • Témafeldolgozás: • Mese/dramatizálás • Motiváló zene/képek • Szituációs helyzetgyakorlatok • Nevelési szituációk spontán kihasználása • Manuális tevékenység • Érzelmi lezárás: • Relaxáció

4. számú ábra. A négy intézményben megvalósuló Boldogságórák felépítése és módszerei

Összességében megállapítható, hogy minden helyszínen az órák felépítése azonos: ráhangelődés motiváció kialakításával, témafeldolgozás, érzelmi lezárás – tehát a hipotézisem alátámasztódott. Amiben helyenként eltérést mutatkozik az a módszerek egyedisége, ahogyan a témát közelebb hozzák a gyermekekhez, viszont itt is vannak kisebb-nagyobb kapcsolódások.

2. számú kép. Apró örömk-puzzle készítése általános iskolában. (fotó Dr. Biró Violetta)

3. számú kép. Megküzdési stratégiák témájának feldolgozása – Mandala feltöltése pozitív energiával - Gyermekotthonban. (fotó Dr. Biró Violetta)

Feltártam azt is, hogy milyen segédanyagokat használnak fel a Boldogságórákon (BÓ), ezeket az 5. ábrán mutatom be. Mindkét gyermekotthonban aktívan használják a Boldogságóra kézikönyvet és munkafüzetet. A regisztrált felhasználóknak oktatási segédanyag érhető el a Boldogságóra honlapján, melyet szintén esetenként beépítik órájukba. Az internet lehetőségeit is kihasználják, hiszen a témához kapcsolódó videókat és képeket egyaránt megnézik. Ezek egy részét az ajánlásokból emelik ki, másik részét maguk böngésszik. A speciális gyermekotthonban gyakrabban társasjátékoznak, valamint vannak kártyák is, melyekre akár építeni is lehet egy-egy órát, akár kiegészítőként is szolgálnak.

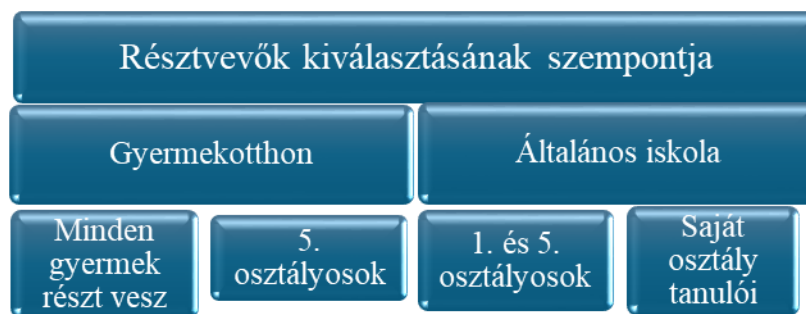
5. számú ábra. A segédanyagok a Boldogságórákon (BÓ).

A második hipotézisemben feltételeztem, hogy a résztvevők kiválasztásának szempontja jelentősen eltér a gyermekotthonban és az általános iskolában.

A 6. számú ábrán látható, hogy az egyik gyermekotthonban, vagyis a normál gyermekotthonban minden ott nevelkedő részt vesz a programban, míg a speciális gyermekotthonban régebben mindenki részt vett, ebben a tanévben az ötödik osztályosok. A Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskolában az első osztályosoknál a foglalkozás a beilleszkedést segíti elő, egymás jobb megismerését, támogatja a jó osztályközösség kialakulását, mely által a gyermekek toleránsabbak, segítőkészebbek lesznek egymással. Az ötödik osztályban pedig az alsó-felső tagozat átmenetét támogatja a Boldogságóra.

A Győri Kölcsey Ferenc Általános Iskolában a Boldogságórát vezető személy elkötelezett Boldogságóra pedagógus, így a résztvevők kiválasztását az 1. év szülői értekezletén megbeszéli a szülőkkel, így 1-4. osztályig az ő osztályába járó gyermekeknek van lehetősége részt venni.

Hipotézisem nem támasztódott alá, mert nemcsak a gyermekotthonok és az általános iskolák esetében van eltérés, hanem minden intézménynek megvan a maga metodikája arra vonatkozóan, hogy kik kapják a lehetőségét ennek a programnak.

6. számú ábra. A Boldogságóra résztvevőinek kiválasztási szempontjai

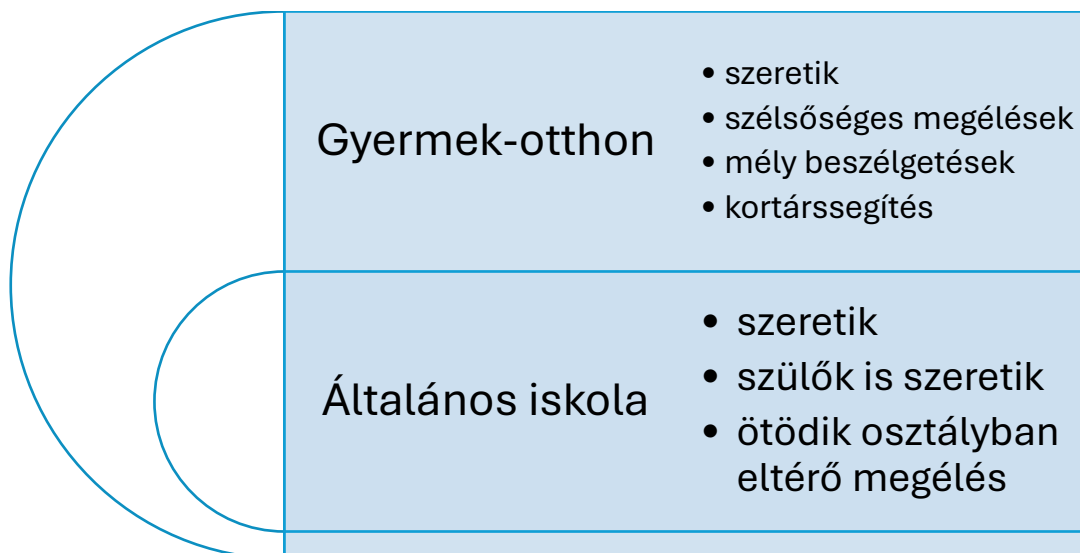
Harmadik hipotézisemben feltételeztem, hogy a gyermekotthonba nevelkedő gyerekek és az általános iskolába járó gyerekek bevonódási motivációja és látszólagos együttműködése eltér.

Ahogy a 7. számú ábrán látható összességében mindkét helyen szeretik a Boldogságórákat, mely pozitív hatással van a bevonódási motivációjukra és a látszólagos együttműködésükre.

A gyermekotthonokban nevelkedő gyerekek és az általános iskolába járó gyerekek bevonódási motivációja és látszólagos együttműködése eltér, hiszen az Esztergomi Speciális Gyermekotthoni Központ Általános Iskola és Szakiskola esetében érdekesnek tekinthető a bevonódás, mert, aki az óra elején nem akart részt venni ő is bekapcsolódott az óra második felére együttműködők a gyerekek a Boldogságórákon.

A Rózsakert Gyermekotthon Högyész tekintetében ezeken a foglalkozásokon mély beszélgetések alakultak ki, ami az órán kívül jellegzetesen nem jönnek létre. Az, hogy a gyermekek részt vegyenek az órán a csoportvezető nevelők és felügyelők motiválják őket a részvételre, valamint a csoportvezető nevelők és felügyelők is aktívan részt vesznek az órákon, ezzel példát állítva a gyermekek elé. Mindig van olyan gyermek, aki nagyon együttműködő és nagyon lelkes, ám akadnak olyan gyermekek is, akik számára a foglalkozáson elhangzó témák nagyon távoliak és nem tudják megfogalmazni ami bennük van, valamint a kortárs segítségnek nagyon nagy szerepe van. Ennek hátterében a traumatizáltság állhat, hiszen az elhárító mechanizmusok erőteljes működése az érzelmekhez való hozzájutást is negatívan befolyásolja. Itt minden gyermek

megtapasztalhatja a védettséget és saját tempójában személyiségének gyógyulása is elkezdődhet.

7. számú ábra. Bevonódás a Boldogságórákba

Az általános iskolákban másképp működik a bevonódás és az együttműködés. A Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskolában az első osztályosok az interaktív játékokba nagyon bele élnek magukat és a Boldogságóra foglalkozás az óvodai-iskolai átmenetet nagyon támogatja, hiszen ezen az órán nagyobb lehetőség van arra, hogy játékos oldalukat megélhessék, feltölthetessenek, ezt nagyon szeretik és igénylik is. Nagyon érdeklődőek az első osztályosok, mikor lesz a következő Boldogságóra. Felső tagozatban is szeretik a gyermekek megélni a gyermeki oldalukat, igénylik a játékot, ám a komolyabb feladatokat eltérően élik meg.

A Győri Kölcsey Ferenc Általános Iskolában a Boldogságórát vezető személy tanítványai nagyon szeretik ezeket a foglalkozásokat, sőt a szülők is nagyon kedvelik, hiszen a foglalkozást vezető személy arról nyilatkozott, hogy volt, hogy a gyermekek azt kérték, hogy Boldogságórát mutassanak be szüleiknek, melyen több szülő sírva is fakadt.

Negyedik hipotézisemben feltételeztem, hogy a legkedvesebb élmény a Boldogságórát vezetők számára az intézményen kívüli térhez kapcsolódik.

8. számú ábra. A BÓ vezetők legkedvesebb BÓ élménye

A legkedvesebb élmény a Boldogságórát vezetők számára nem minden esetben kapcsolódik intézményen kívüli térhez, hiszen csak a gyermekotthonok esetében.

Az Esztergomi Speciális Gyermekotthoni Központ Boldogságórát vezető személye számára a legkedvesebb élménye az apró örömök témakörének feldolgozásához kapcsolódik. Kézműves foglalkozást tartott, majd a foglalkozás után a gyermekek - ebben az esetben a lányok az intézmény jellege miatt nem mehettek ki az intézményből – közül két-három fő a gyermekotthon utcájában lévő Angyalkert Óvodába mentek és adták oda az ajándékokat az óvodások részére.

A Rózsakert Gyermekotthon Hőgyész Boldogságórát vezető személy számára a legkedvesebb élmény szintén az intézményen kívüli térhez kapcsolódik. Tavasszal a megküzdési mechanizmusok témához kapcsolódóan feldolgozott Karinthy Frigyes „Én és énke” című művének a feldolgozása olyan jól sikerült számukra, hogy a PTE KPVK Szociálpedagógiai Konferenciáján is bemutatták a résztvevőknek, amely nagyon nagy sikert aratott.

A Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskolában a legkedvesebb élmény az intézményhez kapcsolódik a testmozgás fontossága témájának a feldolgozásakor, alsó-felső tagozaton egyaránt óriási élményt jelentett a sport pantomim játék, nagyon sokat nevettek közben, kiváló hangulat és mély bevonódás volt tapasztalható.

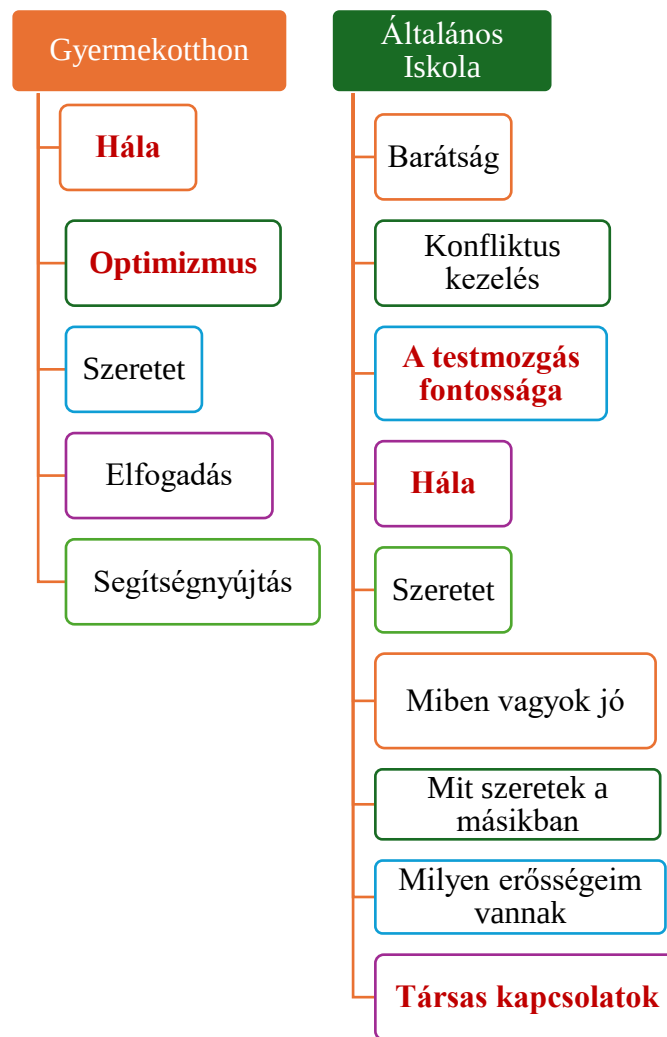
A Győri Kölcsey Ferenc Általános Iskola Boldogságórát vezető tanítónak a legkedvesebb élménye szintén az intézményhez kapcsolódik. Az első osztályában van egy kicsit öntörvényű, hiperaktív kisfiú és ezen a foglalkozáson a téma az volt, hogy képzeletbeli ajándékokat adjanak egymásnak, amire társai vágnak. Ez a kisfiú ezt az ajándékot küldte egy olyan kislánynak, akinek anyukája ekkor már több hete egy németországi kórházban volt beteg testvérével, az üzenet így hangzott: „Adok neked egy angyali ölelést.”.

4.5.2. A segítő pedagógusokkal és a gyermekfelügyelőkkel kapcsolatos hipotézisek

Első hipotézisemben feltételeztem, hogy a Boldogságórán résztvevő szakemberek (pedagógusok, gyermekfelügyelők) a Boldogságórán feldolgozott témák jelentős részével tisztában vannak.

A 9-es számú ábrán látható, hogy a segítő, egyben résztvevő szakemberek mely témák feldolgozására emlékeznek az alábbiakból: hála gyakorlása, optimizmus gyakorlása, társas kapcsolatok ápolása, boldogító jó cselekedetek, célok kitűzése és elérése, megküzdési stratégiák, apró örömek élvezete, megbocsátás, testmozgás fontossága, fenntartható boldogság. Mindkét helyen dolgozók esetében a hála témájára emlékeztek. A gyermekotthonban dolgozók az optimizmust sorolták fel, valamint az általános iskolában dolgozók a testmozgás fontosságát és a társas kapcsolatok ápolását. A boldogító jó cselekedetek témájához kapcsolódhat a segítségnyújtás, a társas kapcsolatok témájához kapcsolódhat a szeretet, elfogadás, barátság, mit szeretek a másokban. A megküzdési stratégiák körébe sorolható az erősségek felfedezése és a konfliktusok kezelése. A többiek között a célok kitűzéséhez kapcsolódik annak felfedezése, hogy miben vagyok jó.

A hipotézisem nem került alátámasztásra, mivel a résztvevő szakemberek a feldolgozott témák jelentős többségére már nem emlékezett, viszont megmaradt bennük számos kapcsolódó kulcsfogalom – tehát megállapítható, hogy az élmény felülírta a tudásukat. Ez azt bizonyítja számomra, hogy ténylegesen bevonódtak a feladatok végzésébe a gyermekekhez hasonlóan. Ez az eredmény számomra többet mondó, mint gondoltam volna eredetileg, hiszen a megélés hangsúlyosabb, mint maguk az elmélet és tények.

9. számú ábra. A BÓ felnőtt résztvevőinek feldolgozott témaemlékei

Második hipotézisemben feltételeztem, hogy az adott téma feldolgozásának aktualitása a gyermekek bevonódását segítették.

Az interjúk során egyetértett minden szakember abban, hogy az adott téma feldolgozásának aktualitása a gyermekek bevonódását segítették. A résztvevők, segítő szakemberek a gyermekekotthonból úgy nyilatkoztak, hogy mindegyik téma feldolgozása nagyon aktuális volt a gyermekek számára. Példaként a hála témáját hozták fel. Kiemelték, hogy magát a hála szót is le kell fordítani a gyermekek számára, melyet verbálisan értenek, de a hétköznapi életben a gyermekek nem tudják használni. A szeretet is minden témához szükséges volt. A segítségnyújtás, az elfogadás mind olyan téma, amelyekre a gyermekeknek szükségük van, mert pont ezek a témák hiányoznak a személyiségükből, így ezek mindig nagyon aktuális témák.

A gyermekotthonban dolgozók különböző segítő feladatokról is beszámoltak, amelyek a gyermekek bevonódását segítették. Ezek közül kiemelésre kerültek a történetek, a gyermekekhez kapcsolódó feladatok, amikor a gyermekek magukról beszélhettek, szerették a kreatív tevékenységeket, a szeretet fogalmát beszélték meg és bővítették ki, rajzolás feladatokat végeztek, ragasztós feladatok voltak, a gyermekek az érzelmeiket is megfogalmazták, szituációs feladatok is szerepeltek a foglalkozásokon, amikor egy-egy helyzetet játszottak el a gyermekek, történetek felolvasása is szerepelt a foglalkozásokon.

Az általános iskolában résztvevő, segítő pedagógusok azt mesélték, hogy mindegyik téma nagyon aktuális volt a gyermekek számára, ezek nem mások voltak, mint az elfogadás és a társas kapcsolatok témájának a feldolgozása, hiszen ez segített a gyermekeknek a beilleszkedésben. Egy résztvevő, segítő pedagógus szerint a konfliktus kezelés volt a legaktuálisabb téma, mert úgy gondolta, hogy minden közösségben a napi feladatok közé tartozik a konfliktus kezelése és ezek megoldásához véleménye szerint játékba csomagolt technikákat adott a Boldogságóra és a foglalkozás vezetője. Egy következő pedagógus úgy nyilatkozott, hogy a „mit szerettek benned” feladat aktuális volt, legfőképpen mások elfogadása szempontjából volt fontos, illetve a tolerancia és érzékenyítés, a pozitív dolgoknak a kiemelése szempontjából volt fontos véleménye szerint.

Az általános iskolában a gyermekek bevonódását segítette a tevékenykedtetés, a közös manuális tevékenységek végrehajtása, a közös éneklések, valamint a közös rajzolások. A közös rajzolásoknál az egyik pedagógusnak az maradt meg az emlékeiben, hogy egy foglalkozáson a gyermekek fát készítettek az ujjlenyomataikból. Egy másik pedagógus azt emelte ki, hogy az erősségek témánál a gyermekek a saját kezüket rajzolták le és mindegyik gyermeknek a saját lerajzolt kezén az 5-5 darab ujjba kellett bele írniuk az erősségeiket.

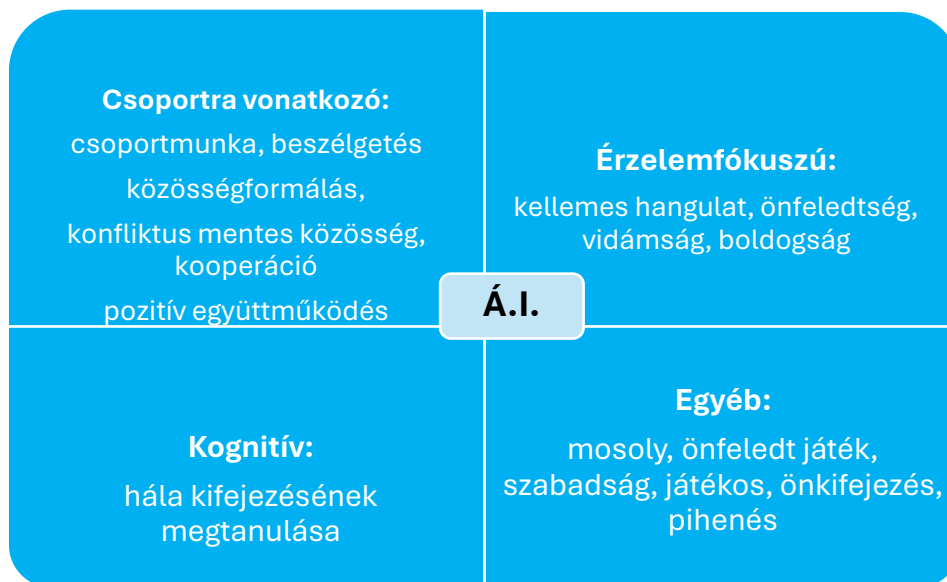
A hipotézisem alátámasztódott, mivel mindannyian egyhangúlag megtapasztalták azt, hogy az aktuális nehézségek megoldása a gyermekek bevonódását mélyítette – úgy vélem, hogy a segítő felnőttekét is jelentős mértékben segítette mind a gyermekotthonban, mind az általános iskolában.

A harmadik hipotézisemben feltételeztem, hogy a Boldogságóráról hasonló pozitív jellemzőket - csoportmunka, érzelmek, kognitív tartalmak alapján - sorolnak fel a gyermekotthonban dolgozók és az általános iskola pedagógusai.

A hipotézisem bebizonyosodott, mert mind a két intézmény dolgozói egyaránt kizárólag pozitív tartalmú megéléseket soroltak fel. A gyermekotthonban dolgozók részéről 16 különböző tartalom, míg az általános iskolában 18 tartalom hangzott el, amit a 10-es és 11-es ábrán mutatok be.

10. számú ábra. A gyermekotthonban dolgozók által megfogalmazott BÓ jellemzők

11. számú ábra. Az általános iskola pedagógusai által megfogalmazott BÓ jellemzők

Érdeklődést keltő, hogy a gyermekotthonban dolgozók esetében érzelemfókuszú jellemzők közül 6 hangzott el, míg az általános iskolában négy. Csoportra vonatkozóan pont fordítva, csoportra vonatkozó 4 és érzelemfókuszú 6. Vélhetően ez a nem túl nagy, de mégis tendenciális különbség azért lehet így, mert az iskolában nagyobb hangsúlyt fektetnek az osztályközösség fejlesztésére, mint fő fókuszfeladatra és ezen keresztül valósulhat meg az érzelmi fejlesztés, míg a gyermekotthonban a traumák feldolgozása történik nagyobb súllyal, melyhez a Boldogságóra program kiváló alapot ad – ezáltal valósul meg a csoport összekovácsolódása a közös sors, együttes elhelyezésük által.

Egy pedagógus így nyilatkozott a Boldogságóra pozitív jellemzőiről: „olyan témákat dolgoz fel a gyerekekkel, amely valóban segít egy konfliktus mentesebb, boldogabb társas kapcsolatokhoz vezető közösség kialakításában. Megtanulják a gyerekek a hála kifejezését és önfeledt játékokban is részt vesznek.,,

A gyermekotthonban kiemelésre került a kognitív tartalmak jelentősége, mint a tanulás, elgondolkodtatás vagy éppen a spontaneitás, mint kognitív funkció. Ez azért lehet fontos, mert az ott nevelkedő gyermekek számára sajátos és speciális tartalmak elsajátítására és elsajátíttatására kell figyelmet fordítani a személyiségfejlesztés során, míg a családban nevelkedők esetében a szülők ezeket a feladatokat ellátják.

Egyéb kategóriát is létrehoztam, mert voltak olyan fogalmak, melyeket az előző három kategóriába nem tudtam beilleszteni. Ilyen volt a gyermekotthon esetében a színek, az általános iskola pedig felsorolta az önfeledt játékot, a szabadságot, a pihenést, az önkifejezést, a mosolyt.

Negyedik hipotézisemben feltételeztem, hogy résztvevőként, aki jól érezte magát az a kiemelkedő aktivitásban is megmutatkozott, mely összefüggést mutat azzal, hogy milyen üzenetet hordoz számára a Boldogságóra.

A nyolc megkérdezett résztvevő, segítő gyermekfelügyelők és pedagógusok 1-5 likert skálán átlagosan $M_d=4,625$ vonódtak be a foglalkozásba emlékeik szerint, ahol az 1-es érték egyáltalán nem, az 5-ös érték nagyon erős bevonódást mutatott. Ezt követően megvizsgáltam a két csoportot, hogy megállapítsam vannak-e különbségek segítő aktivitásuk tekintetében. Egyértelműen a gyermekotthonban dolgozó pedagógusok mind erős aktivitást jeleztek, esetükben az átlag $M_d=5,0$. Volt olyan személy, akinek a téma

tetszett, szerinte közelebb kell hozni a gyerekeket hozzá. Más a minta pedagógiai alkalmazását emelte ki: „példát mutattam a gyerekeknek, hogyha én aktívan részt veszek, akkor a személyes példám által a gyerekek is aktívak lesznek.”

Kiderült számomra az alábbiakban megfogalmazott mondatból, hogy a Boldogságóra módszer a személyiség mélységeit átdolgozó módszer: „A gyerekek amit a családból hoznak az nagyon elemi, a pozitív érzelmeikhez nagyon nehezen tudnak hozzáférni, nehéz a kapukat kinyitni bennük, ezért ez egy hosszú folyamatnak tekinthető.” A visszajelzések mind a négy résztvevő személy részéről egyértelműen pozitív.

Ezzel szemben az általános iskolában dolgozó pedagógusok esetében ez már csak Md=4,0. Közülük volt olyan, aki úgy értékelte, hogy a foglalkozás segített abban az osztálynak és neki is a hétköznapiakból kiszakadni. Más annak örült, hogy az osztályára külső szemlélőként is rá tudott tekinteni, hogyan dolgoznak csapatban, továbbá fontos volt számukra, hogy más szemszögből is és jobban megismerhették az osztályukat. A pozitív hozzáállás, a program szükségessége az alábbi gondolat által is alátámasztásra került: „Ezt a mindennapi életünkben valahogy be kellene illeszteni egy rövidített formában, legfőképpen az érzelmek felismerése és kezelése terén.”

4.6. Megvitatás

Kutatásom során arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a Boldogságórák a gyermekvédelmi szakellátásban (gyermekotthonokban) és többségi általános iskolákban milyen hasonlóságokat és különbségeket mutatnak módszertani szempontból.

A vizsgálatom során átfogó képet kaptam arról, hogy a Boldogságórák hogyan zajlanak a gyermekvédelmi szakellátásban, tehát gyermekotthonokban és hogy zajlanak a többségi általános iskolákban. Négy intézményt vizsgáltam, melyekben megtalálható a Boldogságóra program, ebből két intézmény gyermekotthon, a Högyészai Rózsakert Gyermekotthon és az Esztergomi Speciális Gyermekotthoni Központ gyermekotthona, illetve két általános iskola, a Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskola, valamint a Győri Kölcsey Ferenc Általános Iskola.

Összességében elmondható, hogy a gyermekotthonokban és az általános iskolákban is megegyezik a Boldogságóra témája, tehát a foglalkozások gyökere azonos. A rendszerességük intézményenként változó, hasonlóképpen a rá fordított időtartam sem

egységes. Módszertanilag mindezek ellenére a felépítésük megegyezik. Megállapítható, hogy a foglalkozást tartó szakember személyisége, irányultsága az adott téma feldolgozását nagymértékben meghatározza – ki mennyi dramatikus, zenei vagy kreatív elemet visz bele. A résztvevők kiválasztása szintén intézményenként eltérő. Van ahol a pedagógushoz kötődik – így saját osztályában alkalmazza, máshol a bemenetet és az átmenetet célozza segíteni. A diákok bevonódása személyiség függő is. A speciális gyermekotthonban általában az óra elején kisebb az aktivitás, majd az óra végére már teljes bevonódás tapasztalható – lassú felmelegedésnek nevezhető folyamat. Az alsós gyerekek kifejezetten bevonódnak, míg az ötödik osztályosok körében már egy kicsit változatosabb, egyedibb képet mutat az aktivitásuk, fókuszáltságuk. A téma minél érdekesebb és mélyebb feldolgozásához számos segédanyag áll rendelkezésre, mint pedagógus kézikönyv, tanulói munkafüzet, Boldogságóra honlapon belső használatú ajánlás, különböző a témákhoz kapcsolódó kártyák, társasjátékok többek között.

Választ kaptam arra is, hogy a Boldogságórán résztvevő szakemberek a feldolgozott témák jelentős részére már nem emlékeznek. Ennek hátterében az állhat, hogy a gyermekotthonban minden alkalommal ők is a gyerekekkel közösen vonódnak be a foglalkozásba, mely élmény uralkodóvá válik, a téma kreatív módon kerül feldolgozásra. Az általános iskolákban dolgozó pedagógusok sem tudtak jelentősen több témát felsorolni. Ők kevésbé a témára fókuszáltak, inkább a csoportdinamikára és a gyerekek reakcióikra figyeltek. Az adott téma feldolgozásának aktualitása a gyermekek bevonódását nagyban segítette, melynek a hátterében az áll, hogy ami érzelmileg megérint, az segíti a fókuszálást, fenntartja az érdeklődést.

Összefoglalás

Kutatásom során egy olyan különleges módszert ismerhettem meg a Boldogságóra Programban, mely különböző intézményi keretek között egyaránt alkalmazható személyiségfejlesztő eszköz. Ennek ellenére hazánkban a több ezer Boldogságóra Iskola mellett csupán két gyermekotthonban alkalmazzák regisztrált keretek között. Ez számomra mélyen megdöbbentő, mert mindkét intézményben eredményesen alkalmazzák, többek között, mint személyiségkorrekciós módszert.

A gyermekotthonban dolgozó gyermekfelügyelők és az általános iskola pedagógusai hasonlóan pozitív jellemzőket soroltak fel a Boldogságórákról. Mindannyian nagyon szívhez szóló és szívmelengető jellemzőket osztottak meg velem a Boldogságórákkal kapcsolatosan.

Véleményem szerint a Boldogságóra egy nagyon jó kezdeményezés, mely minden korosztálynak és élethelyzetben lévő gyermeknek segít abban, hogy az élethez szükséges dolgokat megtanulják, valamint merjenek bátran és őszintén megnyílni és beszélni érzéseikről és arról, hogy mi játszódik le az ő gyermeki világképükben. Jó érzés lenne azt látni és hallani, ha az országban egyre több gyermekotthonban lenne lehetőség a Boldogságórákon való részvételre.

Célom, hogy minden gyermek tapasztalja meg és vegyen részt legalább egyszer egy Boldogságórán és érezze át azt, hogy milyen érzés egy barátságos, szeretettel teli, jó hangulatú, pozitív, szabad és vidám légkörben lenni, valamint milyen érzés az, hogy lehet a gyermek bármilyen életkorban, de a foglalkozások által lehetősége nyílik arra, hogy mindig és minden körülmények között megtudja élni a gyermeki énjét.

Rámutatott ennek a munkának a megírása arra, hogy mennyire fontos megtanítani a gyerekeknek a tudatos fókuszálást a pozitív élethelyzetekre, valamint számomra is tanulsággal szolgált – kutatásom kezdete óta én is jobban figyelek arra, hogy a jelenben éljek és fenn tartsam magamban a pozitív, magas rezgésű érzéseket, mint például a hála és az öröm.

A kutatást a jövőben szeretném kiterjeszteni, azokra a gyermekotthonban nevelkedő gyermekekre, akik részt vesznek a Boldogságóra Programban.

Irodalomjegyzék

- Arany Zoltán, Mihálka Mária (2019): *Családmegismerési technikák*. SZTE ETSZK, Szeged.
- Babity Mária (2005): *Gyermekbántalmazás-Felismerés, megelőzés, kezelés*. Oktatási segédanyag. Eötvös József Főiskola Pedagógiai Fakultás, Baja.
- Babity Mária (2013): *A gyermekbántalmazás rizikótényezőinek vizsgálata*. Doktori értekezés. PTE BTK, Pécs.
- Bagdi Bella, Bagdy Emőke (2017): *Boldogságóra kézikönyv pedagógusoknak és szülőknek – 10-14 éveseknek – Személyiségfejlesztő foglalkozások a pozitív pszichológia eszközeivel*. Mental Focus Kiadó, Budapest.
- Balogh Karolina-Gregorits Péter-Rácz Andrea (2019): A gyermekvédelmi intézményrendszer működési környezetének vizsgálata a „gyermekvédelem mint szolgáltatás” értelmezési keretrendszer tükrében. *Esély*, 3, 23-47.
- Balogh és munkatársai (2000): A család kialakulása, a családformák történelmi változásai. In: *Magyarország a XX. században*. Digitális Tankönyv, Szekszárd. <https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/192.html> , 2024.07.26.
- Bátki Anna (2021): Amikor a gyerekek és szüleik egymásra találhatnak – Az örökbe fogadó családok. In: Bátki Anna, M. Ribiczey Nóra (szerk.): *Családhatározó – A sokszínűség pszichológiája*. Open Books Kiadó, Budapest.
- Beregnyei Beáta, Nádas Viktória, Gúr Péter, Hajnal Renáta, László Gyöngyi, Lasztócziné Szomoru Mónika, Papp Krisztina (2016): *A gyermekvédelmi észlelő – és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan*. Emberi Erőforrások Minisztériuma, Budapest. [https://kimittud.hu/request/9269/response/13618/attach/4/egysegesselvek%20es%20modszertan%20kiadott.pdf?cookie_passthrough=1](https://kimittud.hu/request/9269/response/13618/attach/4/egysegesselvek%20es%20m%20modszertan%20kiadott.pdf?cookie_passthrough=1) , 2024. 08.19.
- Biró Sándor, Komlósi Piroska (2001): *Családterápiás olvasókönyv*. Animula Kiadó, Budapest.

Bíró Violetta (2017): *Pedagógusok a gyermekvédelmi szakellátásban – Jó gyakorlatok és terápiás hatások a Högyészai Gyermekotthonban*. Eötvös József Főiskolai Kiadó, Baja.

Bíró Violetta (2006): Kapcsolati és kötődési minták transzgenerációs hatásainak vizsgálata állami gondozott serdülők körében. In: Steinerné Molnár Judit, Tóth Sándor Attila (szerk.): *Kutatások az Eötvös József Főiskolán*. Eötvös József Főiskola, Baja. 27-32.

Bogár Zsuzsa (2017): *Mozaik a családom*. Mozaikcsalád Alapítvány, Budapest.

Boyth Zsófia (2015): Állami gondozottak traumatizációja. In. Kuritárné Szabó Ildikó, Tisljár-Szabó Eszter: *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna. A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia*. Oriold és Társai Kiadó, Budapest.

Cheal, David (2008): *Families in Today's World. A comparative approach*. New York: Routledge, London.

Czibere Ibolya (2017): A családi állapot és az élettel való elégedettség összefüggései és hatásuk a társadalmi integrációra a magyar társadalomban. *Szociológiai Szemle*, 27 (1): 30-63.

Czeplédi Ildikó (2015): A család szerepe mindennapjainkban. <https://mipszi.hu/cikk/150824-a-csalad-szerepe-mindennapjainkban> , 2024.08.28.

Diener, E., Sandvik, E., and Pavot, W. (1991): Happiness is the frequency, not the intensity, of positive versus negative affect.

Thomasulo, Dan (2023): *Pozitív pszichológia – Használd ki az optimizmus erejét a szorongás és a stressz leküzdésére*. Édesvíz Kiadó, Budapest.

Chapman, Gary (2015): *A jól működő család 5 jellemzője*. Harmat Kiadó, Budapest.

El-Abbassy, A. A., El Din Salam, A. H., Berry, K. I., Elfeshawy, R. (2020): Positive Psychology Intervention for Promoting Mental Health, Life Satisfaction and Happiness Level Among Adolescents. *Sys Rev Pharm*, 11(10), 996-1008.

Gáspár Károly (2003): *Gyermekevédelmi és gyámügyi kézikönyv*. KJK – KERSZÖV, Budapest.

Gelles, G. – Cornell, C. (1985): *Intimate Violence in Family*. Beverly Hills: Sage.

Glaschke, Stefanie (2013): *A patchwork család*. Saxum Kiadó, Budapest.

Goldenberg, Herbert; Goldenberg, Irene (2008): *Áttekintés a családról I.* Animula Kiadó, Budapest.

Gruber Enikő – Dr. Hódi Sándor (2008): I. fejezet: Az interjú, mint kutatási módszer, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet.

Hajduska Mariann (2008): *Krízislélektan.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Herczog Mária (2001): *Gyermekevédelmi kézikönyv.* KJK- KERSZÖV, Budapest.

Hegedüs Réka (2021): Amikor egyedül kell, hogy menjen – Az egyszülős családok. In: Bátki Anna, M. Ribiczey Nóra (szerk.): *Családhatározó – A sokszínűség pszichológiája.* Open Books Kiadó, Budapest.

Ijzendoorn, M. H., Placios, J., Sonuga-Barke, E. J. S., Gunnar, M., R., Vorria, P., Mc. Call, R. B., Mare, L., L., Bakermans-Kranenburg, M. J., Dobrova-Krol, N. A., Juffer, F. (2011): Children in institutional care: delayed development and resilience. *Monographs of the Society of Research in Child Development.* 76(4), 8-30.

Ismayilova, L., Claypool, E., Heidorn, E. (2023): Trauma of separation: the social and emotional impact of institutionalization on children in a post-soviet country. *BMC Public Health*, 23:366.

Kaposi József – Szőke-Milinte Enikő (2022): Kutatási módszerek pedagógusjelölteknek, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest.

Katonáné Pehr Erika (2005): *A gyermekbántalmazás nemzetközi megítélése – avagy hogyan fegyelmezzük gyermekeinket.* Családi Jog. 2005/2., 17-27.
<https://szakcikkadatbazis.hu/doc/9637942>

Keyes, C. L. M., Shmotkin, D., Ryff, C. D. (2002): Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 1007-1022.

Keyes, C. L. M. (1998) Social well-being. *Social Psychology Quarterly*, 63, 264-279.

Kis Andrea (2018): Az önkéntes gyermektelenség pszichológiája. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 73(4), 599-641.

Klézliné Teffner Gabriella (2010): Az ideiglenes elhelyezés tapasztalatai a statisztikai adatok tükrében. *Szakmai és ember tartalékok feltárása, az együttműködés fokozása a*

gyermekjóléti Szolgálatok munkatársaival a családba való visszagondozás eredményessége érdekében című Konferencia. Högyész, 2010. 06.25. Előadás.

Kothenczné, Osváth Viola (2009): A KÁSZPEM elméleti megfontolásai a gyermekvédelem viszonylatában. In: Kothencz János, Kothenczné Osváth Viola, Balog Mária, Pál Melinda, Balogh Zsolt: *Róluk... értük... II. Családból kiemelt gyermekek és fiatalok („állami gondoskodásban élők”) pedagógiai, pszichológiai, pszichoszociális és szociális munkaköri megközelíthetősége napjainkban.* ÁGOTA, Szeged.

Król, M. E., Klis, A., Kustra, M., Szymansky, K. (2019): Is Knowledge of family history related to psychosocial functioning? Comparison of adolescents living in institutional care and adolescents living with their biological families. *European Journal of Developmental Psychology*, 16(4), 464-475.

Krahenbühl, V., Jellouschek, H., Kohaus – Jellouschek, M., Weber, R., (2009) : *Mozaikcsaládok.* Animula Kiadó, Budapest.

Kuritárné Szabó Ildikó (2015): Gyermekkori családon belüli traumatizáció és következményei. In. Kuritárné Szabó Ildikó, Tisljár-Szabó Eszter: *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna. A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia.* Oriold és Társai Kiadó, Budapest.

Jenks, C. (1996): *The Sociology of Childhood. Essential Readings.* Childhood. London: Routledge.

Ladnai Attiláné (2015): Álmodjuk meg a pozitív pedagógiát! In: <http://www.peme.hu/userfiles/PEME%20XI%20Konferencia.pdf> 150-156.

Lyubomirsky, S., King, L., and Diener, E. (2005): The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131: 803-55.

Margitics Ferenc (2023): *Családpszichológia.* Kery Publishing, Budapest.

Mc Cullough, M. E., Emmons, R. A., and Tsang, J. (2002): The grateful disposition: A conceptual and empirical topography. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82: 112-27.

Nagy Henriett, Oláh Attila (2013): In: Bányai Éva, Varga Katalin (szerk.), *Affektív pszichológia – az emberi késztetések és érzelmek világa*

Nagy Anikó, Törő Klára (2016): *Gyermekbántalmazás.* Medicina Kiadó. Budapest.

Nguyen, Luu Lan Anh – Boreczky Ágnes (2021) Világok között – Többkultúrájú családok
In: Bátki Anna, M. Ribiczey Nóra (szerk.): *Családhatározó – A sokszínűség pszichológiája*. Open Books Kiadó, Budapest.

Oláh Attila (2012): *Pozitív pszichológia világa*, Akadémiai Kiadó, Budapest.

Pikó Bettina (2004): A pozitív pszichológia missziója a modern társadalomban.
Paradigmaváltás a társadalomtudományokban? *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 5 (4), 289-299.

Rácz Andrea (2016): *Gyermekevédelem mint fragmentált társadalmi intézmény: A korporált szülőség értelmezése a hazai gyakorlatban*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Révész György (2004): *Szülői bánásmód – gyermekbántalmazás*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.

Rosenberg, S. L. (2002): Positive peers – Differential impact of a social intervention strategy on four personality subgroups. *School Psychology International*, 23. 397-415.

Schmid, M., Goldbeck, L., Nuetzel, J., Fegert, J. M. (2008): Prevalence of mental disorders among adolescents in German youth welfare institutions. *Child and Adolescence Psychiatry and Mental Health*, 2(2).

Rogers, R. S. – Rogers, W. (1992): *Stories of childhood: Shifting agendas of child concern*. London: Harvester Wheatsheaf.

Lyubomirsky, Sonja (2008): *Hogyan legyünk boldogok? – Életünk átalakításának útjai tudományos megközelítésben*. Ursus Libris Kft., Budapest.

Somlai Péter (2013): *Család 2.0. – Együttélési formák a polgári családtól a jelenkorig*. Napvilág Kiadó, Budapest.

Szabolcs Éva (2000): Tartalomelemzés. In: Falus Iván (szerk.): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Kiadó, Budapest. 330-339.

Szalma Ivett, Takács Judit (2012): A gyermektelenséget meghatározó tényezők Magyarországon. *Demográfia*, 55(1), 44-48.

Szalma Ivett, Takács Judit (2018): A gyermektelenség mintázatai magyar férfiak körében: egy interjú vizsgálat folytatása. *Szociológiai Szemle*, 28(3), 60-86.

- URL1 <https://citatum.hu/idezet/138047> (2024. 09. 29.)
- URL 2. 1997 évi XXXI. törvény a gyermek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv>, 2024.07.17.
- URL 3. Otthont nyújtó ellátás, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv>, 2024.07.18.
- URL 4. Otthont nyújtó ellátás, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv>, 2024.07.18.
- URL 5. Otthont nyújtó ellátás, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv>, 2024.07.18.
- URL 6. Nevelőszülő, <https://njt.hu/jogszabaly/1997-31-00-00.73>, 2024.07.29.
- URL 7. Nevelőszülő, <https://njt.hu/jogszabaly/1997-31-00-00.73>, 2024. 07.29.
- URL 8. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet (2011): Gyermekvédelmi szakellátás. http://www.ncsszi.hu/tamop-5_4_1-08/_i_-piller---szabalyozas/gyermekjoleti-alap-es-gyermekvedelmi-szakellatas), 2024.08.05.
- URL 9. <https://esztgyo.hu/altalanos-bemutatas/>, 2024.08.19.
- URL 10. <https://esztgyo.hu/otthon-reszleg/>, 2024.08.25.
- URL 11. <https://bisz.edu.hu>, 2024.08.26.
- URL 12. <https://kolcsey-gyor.edu.hu>, 2024.08.27.
- URL 13. <https://boldogsagora.hu/tbuilder-layout-part/temakorok-blokk/>
- Vörös Csabáné, Kovács Marcell (2013): A változó család a népszámlálási adatok tükrében. *Statisztikai szemle*, 91(12), 1214-1227.
- Wade, M., Carroll, D., Fox, N. A., Zeanah, C. H., Nelson, C., A. (2022): Associations between Early Psychosocial Deprivation, Cognitive and Psychiatric Morbidity, and Risk-taking Behavior in Adolescence. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 51(6), 850-863.
- Wehmeyer, M. (2002): Self-determination and causal agency theory. In: Snyder, C. R., Lopez, S. J. (szerk.): *Handbook of positive psychology*. Oxford University Press, New York. 759-762.

Zins, J. E. (2001): Examining opportunities and challenges for school-based prevention and promotion: Social and emotional learning as exemplar. *Journal of Primary Prevention*, 21. 441-446.